

DOKUMENTACJA POWYKONAWCZA

BADAŃ KONSERWATORSKICH

Ściany wewnętrzne kościoła p.w. Bożego Ciała w Gdańsku (XIV-XVIII w.)

przy ul. 3 Maja 19 w Gdańsku (woj. pomorskie):

[Numer wpisu do rejestru zabytków nieruchomych WUOZ w Gdańsku: 48/15/56 z dnia 16.12.1956 r.]

Inwestor:

Parafia Polskokatolicka pw. Bożego Ciała w Gdańsku,

ul. 3 maja 19, 80-802 Gdańsk

(reprezentowana przez ks. dr. Rafała Michalaka, proboszcza)

Autorzy:

mgr Anna Faron (nr dyplomu UMK 1400/184987/2016)

mgr Monika Palka (nr dyplomu UMK 1400/133279/2010)

DZIEŁO KONSERWATORSKIE I DOKUMENTACJA CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM

Gdańsk - Gdynia 2022

Spis treści

1. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI	5
1.1. DANE ZABYTKU	5
1.2. DANE O PRACACH BADAWCZYCH	5
1.3. DANE O DOKUMENTACH	6
2. WSTĘP	7
3. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE – KALENDARIUM.	7
4. OPIS I METODOLOGIA BADAŃ	13
5. PRZEBIEG BADAŃ	14
7. BADANIA KONSERWATORSKIE	17
7.1. BADANIA STRATYGRAFICZNE WARSTW MALARSKICH I TYNKÓW	17
7.2. STRATYGRAFIA	17
PREZBITERIUM GOTYCKIE – STREFA: ŚCIANA POŁUDNIOWA PREZBITERIUM	17
PREZBITERIUM GOTYCKIE – STREFA: ABSYDA PD.-WSCH.	46
PREZBITERIUM GOTYCKIE – STREFA: ŚCIANA PD.-ZACH. ŁUK TĘCZOWY.	52
PREZBITERIUM GOTYCKIE – STREFA: ŚCIANA PD. ŁUK TĘCZOWY.	58
PREZBITERIUM GOTYCKIE – ŚCIANA PÓŁNOCNA.	61
ŚCIANA POŁUDNIOWA – NA OSI NAWY GŁÓWNEJ	84
ŚCIANA ZACHODNIA – POD CHÓREM MUZYCZNYM (TRANSEPT)	90
ŚCIANA PÓŁNOCNA POD CHÓREM MUZYCZNYM (TRANSEPT)	97

ŚCIANA POŁUDNIOWA – POZIOM CHÓRU MUZYCZNEGO (TRANSEPT) – ŚLADY DAWNEGO LASKOWANIA (WSCHODNIE I ZACHODNIE)	106
ŚCIANA PÓŁNOCNA – POZIOM CHÓRU MUZYCZNEGO (TRANSEPT)	117
ŚCIANA ZACHODNIA – POZIOM CHÓRU MUZYCZNEGO (TRANSEPT) – ŚCIANA ZA ORGANAMI DALITZ’A. (ZACHODNIE)	124
ŚCIANA WSCHODNIA – NAWA GŁÓWNA DOBUDOWANA PRZEZ BARTHELA RANISCHA W 1688 R.	134
ŚCIANA PÓŁNOCNO - WSCHODNIA – POZIOM CHÓRU MUZYCZNEGO (NAWA GŁÓWNA) Z BALUSTRADĄ Z HERBEM GDAŃSKA	146
ŚCIANA PÓŁNOCNA POZIOM CHÓRU MUZYCZNEGO (NAWA GŁÓWNA) Z BALUSTRADĄ Z HERBEM GDAŃSKA	152
ŚCIANA PÓŁNOCNO - ZACHODNIA – POZIOM CHÓRU MUZYCZNEGO (NAWA GŁÓWNA) Z BALUSTRADĄ Z HERBEM GDAŃSKA	153
8. WNIOSKI	158
ANEKS I - WYNIKI BADAŃ LABORATORYJNYCH	160

1. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI

1.1. DANE ZABYTKU

RODZAJ	Wnętrze kościoła p.w. Bożego Ciała w Gdańsku - ściany
AUTOR WARSZTAT I SZKOŁA	nieznany
SYGNATURA	brak
INSKRYPCJE	brak
DATOWANIE	XIV-XVIII, z warstwami wcześniejszymi i przemalowaniami z XIX i XX w.
POCHODZENIE	kościół p.w. Bożego Ciała w Gdańsku (XIV-XVIII w.) przy ul. 3 Maja 19 w Gdańsku (woj. pomorskie)
LOKALIZACJA	kościół p.w. Bożego Ciała w Gdańsku (XIV-XVIII w.) przy ul. 3 Maja 19 w Gdańsku (woj. pomorskie)
NR KSIĘGI WIECZYSTEJ	GD1G/00035955/6
NR EWIDENCYJNY DZIAŁKI	5
MIEJSCE PRZECHOWYWANIA	kościół p.w. Bożego Ciała w Gdańsku (XIV-XVIII w.) przy ul. 3 Maja 19 w Gdańsku (woj. pomorskie)
WŁAŚCICIEL/UŻYTKOWNIK	Parafia polskokatolicka pw. Bożego Ciała w Gdańsku, ul. 3 maja 19, 80-802 Gdańsk (reprezentowana przez ks. dr. Rafała Michalaka, proboszcza)
WYMIARY	-----
TECHNIKA	malarstwo na pobiale na tynku pokryte warstwami przemalowań
WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE)	tak
WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE	nie

1.2. DANE O PRACACH BADAWCZYCH

INWESTOR/ZLECENIODAWCA	Parafia Polskokatolicka pw. Bożego Ciała w Gdańsku, ul. 3 maja 19, 80-802 Gdańsk (reprezentowana przez ks. dr. Rafała Michalaka, proboszcza)
WYKONAWCY BADAŃ	KUNSZT Pracownia Badań i Konserwacji Zabytków Monika Palka
KIEROWNIK BADAŃ:	mgr Anna Faron, mgr Monika Palka
SKŁAD ZESPOŁU:	j.w.
BADANIA:	Stratygrafia i badania laboratoryjne materiałów: Labko – Laboratorium Konserwacji (Praga, Czechy) www.labko.pl mgr Sylwia Svorova Pawełkowicz, dr Olga Syta, mgr Jakub Kotowski
KONSULTACJE	-----
CZAS TRWANIA PRAC	15 czerwca – 30 czerwca 2022 r.

1.3. DANE O DOKUMENTACH

LICZBA: STRON TEKSTU 160
AUTOR DOKUMENTACJI mgr Anna Faron, mgr Monika Palka
AUTOR FOTOGRAFII mgr Anna Faron
DATA I MIEJSCE WYKONANIA czerwiec sierpień - 2022 r., Gdańsk - Gdynia
MIEJSCE PRZECHOWYWANIA

Egzemplarze papierowe:

1. Parafia Polskokatolicka pw. Bożego Ciała w Gdańsku
ul. 3 Maja 19, 80-802 Gdańsk
2. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Gdańsku
ul. Dyrekcyjna 2/4, 80-852 Gdańsk
3. Biuro Architekta Miasta w Gdańsku
ul. Wały Jagiellońskie 1, 80-854 Gdańsk

Egzemplarze elektroniczne:

1. Parafia Polskokatolicka pw. Bożego Ciała w Gdańsku
ul. 3 Maja 19, 80-802 Gdańsk
2. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Gdańsku
ul. Dyrekcyjna 2/4, 80-852 Gdańsk
3. Biuro Architekta Miasta w Gdańsku
ul. Wały Jagiellońskie 1, 80-854 Gdańsk
4. Wykonawcy prac

2. Wstęp

Prace badawcze w kościele p.w. Bożego Ciała w Gdańsku prowadzono na podstawie zezwolenia wydanego przez PWKZ nr RD.5160.4.2021.MK z dnia 16.08.2021 r. które obejmowało przeprowadzenie badań konserwatorskich przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków pod nr 48/15/56., obecnie pod nr A-65 decyzją WKZ w Gdańsku z dn. 16.12.1956 r.

Badania i opracowanie wyników zostały wykonane przez autorki programu prac badawczych w czasie od czerwca 2022 r. do końca sierpnia 2022 r. Prace były wykonywane na zlecenie Parafii Polskokatolickiej pw. Bożego Ciała w Gdańsku, reprezentowanej przez ks. dr. Rafała Michalaka, proboszcza. Niniejsze opracowanie jest dokumentacją z przeprowadzonych badań.

Prace zostały dofinansowane w ramach dotacji Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na rok 2022 oraz w ramach dotacji Gminy Miasta Gdańska. Badania, wraz z opracowaniem ich wyników przeprowadzono w oparciu o obowiązujące przepisy i wytyczne dla dokumentacji, zgodnie z treścią ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 r., poz. 840) oraz rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2021 r., poz. 81).

3. Zagadnienia historyczne – kalendarium.

Kościół Bożego Ciała jest jednym z najcenniejszych zabytków Gdańska, tym bardziej wartościowym, że przetrwał bez większych zniszczeń drugą wojnę światową. Zachował swoją oryginalną bryłę i wyposażenie wnętrz. Część najstarsza – prezbiterium, pochodzi z XIV w. i nigdy nie przeprowadzono w niej szeroko zakrojonych badań stratygraficznych.

Opracowano za: Deurer Wolfgang Günter, Gdańsk i jego kościoły. Dokumentacja 56 zabytkowych istniejących i nieistniejących kościołów Gdańska, Bydgoszcz 2003.:

Dostępne źródła nie pozwalają jednoznacznie stwierdzić kiedy rozpoczęto budowę oraz konsekrowano pierwszy kościół w miejscu dzisiejszej bryły kościoła Bożego Ciała w Gdańsku. Do jego powstania przyczyniło się założenie w tym miejscu szpitala dla chorych na trąd. Pierwszy kościół był kaplicą przyszpitalną i prawdopodobnie jego początek można wiązać z II poł. XIV wieku. Najstarsze pisemne źródła to dokumenty zgromadzone w czasie procesu kanonizacyjnego św. Doroty z Mątów Wielkich. Wzmiankowany jest on w roku 1380 (wraz ze szpitalem) oraz w 1385 roku jako kościół/kaplica. Usytuowanie kościoła i kompleksu szpitalnego było na przestrzeni dziejów jednym z głównych powodów tak częstych zniszczeń podczas dawnych działań wojennych.

Pożary oraz zniszczenia kościoła (kaplicy) wraz z kompleksem szpitalnym w XV i XVI w.:

1454-1466 - wojna trzynastoletnia

1511/1512 - pożar kościoła

1520/1521 - pożar w czasie „wojny pruskiej”

1577 - zniszczenie kościoła w czasie konfliktu ze Stefanem Batorem.

Po zniszczeniach związanych z pożarem w czasie „wojny pruskiej” i potem oblężeniem przez wojska Stefana Batorego kościół został odbudowany w latach 1529-1596. Wybudowano wówczas szachulcową ścianę kolankową na południowej połaci dachowej. Poddasze kościoła mogło być wykorzystywane jako magazyny, a ścianka kolankowa miała pełnić rolę ‘żurawia’. Również wielkość okien na dachach barokowej przybudówki może być w późniejszym czasie związana z funkcją magazynową.

Przez długi czas był to kościół filialny parafii Panny Marii. W 1522 Jakob Hegge wygłosił na Grodzisku pierwsze w Gdańsku kazanie luterańskie. Zwyczaj ten kontynuowano przez następne lata i w czasach późniejszych, a w roku 1707 wybudowana zostaje ambona od strony południowej. Rok 1557 jest momentem przełomowym dla dziejów świątyni Bożego Ciała. Ostatecznie staje się ona kościołem protestanckim. W 1592 roku otrzymuje status ewangelickiego kościoła farnego. Pół wieku później, w 1642 roku, obszar parafii znacznie się powiększa obejmując obszar niektórych podmiejskich wsi. Właśnie dlatego Bartel Ranisch (znaczący dla Gdańska budowniczy tamtych czasów) powiększa kościół dodając do niego przybudówkę - nawę dostawioną do północnej ściany dotychczasowego kościoła pod kątem prostym. W roku 1601 szpital Bożego Ciała przestaje być placówką dla chorych na trąd, a pacjenci zostają przeniesieni w inne miejsce, a przyjmuje cierpiących na dżumę. Po niekorzystnych czasach dla wszelkich prac budowlanych, w XVII wieku następuje znaczne ożywienie prowadzące do istotnych przekształceń bryły kościoła. Tę zupełnie nową epokę rozpoczyna w 1670 roku dobudowanie wieżyczki o konstrukcji szkieletowej, po stronie zachodniej i zaopatrzenie jej w mechanizm zegarowy oraz dwa dzwony. W 1694 roku ponownie wieża zachodnia zostaje wyremontowana, zyskując nieco inną sylwetkę, jest wyższa od poprzedniej. W 1707 roku wybudowana zostaje ambona zewnętrzna od strony południowej. W 1734 roku Rosjanie dokonują oblężenia miasta.

Poważnemu zniszczeniu ulegają dach i strop. Dlatego w 1738 roku przeprowadzony zostaje kolejny remont. Elementy o konstrukcji szkieletowej zostają zastąpione litym murem. W 1749 roku zbudowana zostaje wieża wschodnia w konstrukcji szkieletowej, a zachodnia zostaje obmurowana. To samo uczyniono w 1765 roku w przypadku wieży wschodniej. W późniejszych czasach stopniowo zmieniano profil szpitala na dom starców. W okresie okupacji francuskiej w latach 1812-1815 kościół zostaje przekształcony w magazyn.

W XIX wieku dobudowana zostaje jednopiętrowa dobudówka po stronie wschodniej, zwana zakrystią. W 1916 roku wykonano prace naprawcze zniszczeń spowodowanych uderzeniem pioruna. Głównie prowadzono prace w obrębie wieży, pokrycia dachowego i stropu.

W 1936 roku przeprowadzono prace restauratorskie ambony zewnętrznej. Prawdopodobnie otynkowano elewacje części gotyckiej wraz z neogotycką przybudówką. Do roku 1943 wykonano również gzyms podokapowy, który miał być subtelnym nawiązaniem do Gdańskich tradycji budowlanych. Budynek po roku 1945 został zakwalifikowany jako mało zniszczony. Z informacji pochodzących z karty zabytku wynika, iż w latach 1945-1955 przeprowadzone zostały prace zabezpieczające. Zachowały się hełmy wieżowe, stropy i konstrukcja nie wymagały konserwacji. Największemu zniszczeniu uległo oszklenie i pokrycie dachowe. Opinia konserwatora z roku 1957: „Zniszczenia bardzo niewielkie, poprawa dachu wg obecnego, bardzo złego stanu konieczna.” Do roku 1974 państwowe służby konserwatorskie pełniły nadzór nad pracami w kościele Bożego Ciała. W okresie 1962 –1974 prowadzono systematyczne prace remontowe w kościele. Dalszy zapis z karty zabytku brzmi: W roku 1959 „stan zaniedbany”. Po wojnie na skutek braku kontroli skradziono również niewielką część wyposażenia. W 1961 roku wykonano kosztorys na restaurację starej zakrystii (neogotyckiej), zamurowano szczyt oraz zamontowano zakotwienia żelazne w celu zabezpieczenia więźby dachowej. W 1962 roku wydano ekspertyzę dotyczącą prac rozbiórkowych: Szopa na południu przy wielobocznej apsydzie i przepierzenie północne. W 1967 roku: kosztorys prac restauracyjnych ambony, szopy i domów szkieletowych. W 1968 roku przeprowadzono prace renowacyjne dobudówek szachulcowych. W 1973 roku: prace restauratorskie pokryć dachowych. W 1974 roku: kontynuacja prac restauratorskich dachów oraz zabezpieczenie wieży wschodniej, wymiana piorunochronu. W roku 1974 użytkownikiem kościoła staje się Polsko-Katolicki Kościół Narodowy, który tworzy tu parafię dla gdańskiej gminy tego wyznania. W okresie 1978-1981 z inicjatywy gminy kościelnej przeprowadzono prace zarówno

wewnątrz, jak i zewnątrz kościoła. Wykonano: przełożenie połaci dachów (znaczące odnowienie), nowe odeskowanie dachu, nową rynną dachową i rury spustowe, instalacje elektryczne wewnątrz (wykucie miejsc na instalacje i nowe tynki), odmalowanie wnętrza, zewnętrzna izolacja murów. W latach 2007-2009 wymienione zostały pokrycia dachowe nad barokową przybudówką (dziś nazywana nawą główną) oraz częścią gotycką (dziś nazywana transeptem) na blachę miedzianą. Zostały wykonane prace remontowo-konserwatorskie elewacji nawy głównej, transeptu od strony północnej i południowej, wieży oraz zegara wieżowego. Na wymienionych elewacjach: uregulowano system odprowadzania wody opadowej, wykonano konserwację lica muru ceglanego wraz z odtworzono fugowania, konserwację detalu rzeźbiarskiego oraz portalu głównego. Zakonserwowano i częściowo zrekonstruowano drewniany gzyms podokapowy, położone zostały nowe tynki w ościeżach okiennych i blendach, dokonano restauracji ceglanego lica wieży wraz z konserwacją metalowych tarcz zegarowych oraz pozłociono złotem transferowym wskazówki i cyfry. Wszystkie prace prowadzone były pod nadzorem Służb Konserwatorskich. Także wygląd zewnętrzny plebani wskazuje na jej niedawny kompleksowy remont. Najprawdopodobniej fundamenty całego kościoła zostały osuszone oraz wykonana została izolacja pionowa z folii grzybkowej. Teren wokół kościoła jest uporządkowany, wokół murów kościoła ułożony jest pas z kostki kamiennej oraz zadbane pas zieleni. Cały kościół jest posiada system lamp służący do iluminacji jego bryły po zapadnięciu zmroku. Przeprowadzono również prace restauratorskie elewacji transeptu oraz wieży i zegara.

	Datowanie	Przekształcenia	Warstwy przypisane fazie
Faza I	1350 do II poł XV w. (powstanie kościoła)	- najpierw powstanie chóru, który mógł być sklepiony; - następnie powstanie części zachodniej (podejrzewa się, że sklepień nie było, bo są to budynki zaadoptowane ze szpitala Bożego Ciała;	<ul style="list-style-type: none"> • Cegła • Cienka zacierka wapienna- widoczne na chórze (I) ściana półd/wsch, na kształtce tworzącej łaskowanie wokół okna
Faza II	Naprawy po zniszczeniach w XV w. i pocz. XVI w.	- 1455/56 r. – wojna trzynastoletnia; - 1511-12 pożar w szpitalu Bożego Ciała; - 1520/21 spalenie szpitala przez mieszczan w wojnie pruskiej,	<ul style="list-style-type: none"> • Nieokreślony zakres
Od 1557 r. kościół protestancki			
Faza III	Naprawy po zniszczeniach w 1577 r. (konflikt Gdańska ze Stefanem Batorym)	- 1592-96 r.- odbudowy; - 1592 r. – kościół zyskuje status ewangelickiej fary przedmieść Gdańska – i potem odbudowa;	<ul style="list-style-type: none"> • Malowana dekoracja- motyw wolut (prezbiterium – na lewo od epitafium) • Oraz prawdopodobnie motywy roślinne: <ul style="list-style-type: none"> - kontur z czerwieni żelazowej, czarne, żółte i szare linie - na bardzo jasnym kremowo – różowym tle - występuje jeszcze: ugier, błękit, czerń (baranek?) - tynk cienki, jasny, drobny piasek • Kolejno występują: Pobiata I, Pobiata II, warstwa malarska
Faza IV	1670 r. 1694 r. 1749 r.	Odnowienie zach. Wieży w konstrukcji szkieletowej jako dzwonnica i powiększenie kościoła (po jej dobudowaniu do bryły kościoła). Remont wieży zach. i jej podwyższenie Obmurowanie wieży zach.	<ul style="list-style-type: none"> • Drzwi lub przejście po prawej stronie ściany zachodniej

Faza V	1642 r. – 1688 r. 1642 r. 1685 r.	Wybudowanie zakrystii północnej (wg. Deurer) – zakrystia poprzedziła dobudowaną nawę gł. Bartela Ranischa; Mianowanie stałego kaznodziei; Powstanie ambony wewnętrznej.	
Faza VI	1688/89	Rozbudowa kościoła o nawę pod kątem prostym Bartela Ranischa;	<ul style="list-style-type: none"> ● Tynk wapienno piaskowy – miejscami dość gruby, ● Biała pobiała (1-2 warstwy), ● Warstwa malarska (ugrowo czarno-czerwony ornament ?)
Faza VII	XVII/XVIII w. 1707 r. 1699 r. 1709 r. 1738 r.	Wybudowanie barokowych szachulcowych przybudówek oraz ambony zewnętrznej (+schody na ambonę); Balustrada chóru empory północnej (z herbem Gdańska); Plafon Falckenberga Remont dachu i stropu – częściowe zastąpienie konstrukcji szkieletowej kościoła litym murem + prawdopodobnie odnowienie całej więźby dachowej.	
Faza VIII	1749 r. 1762 r. 1765 r. 1766-68 r. 1768 r.	Budowa wieży wschodniej; Budowa plebanii; Obwiedzenie wieży wsch. litym murem; Prospekt organowy; Ołtarz główny.	<ul style="list-style-type: none"> ● Strop stiukowy pod emporą muzyczną; ● Prawdopodobnie strop stiukowy nad chórem gotyckim i nawą Ranischa (wg. Deurera przed 1945 r.: „Gotycka przestrzeń nawy i chóru jest dziś nakryta płaskimi stiukowymi stropami” ● Stropu białe
Faza IX	1794 r. lub wcześniej	Przemalowanie ambony wewnętrznej i umieszczenie	<ul style="list-style-type: none"> ● Warstwy na ścianie: - ciepła jasna szarość,

		na niej tekstów z pisma świętego. Przerobienie ambony zewnętrznej (kruchta + szopa).	- ornament czarny na czerwonym tle z czarną bordiurą, <ul style="list-style-type: none"> • Umieszczenie dodatkowych empor nad emporą płn. oraz przy ścianie płd. (gdzie wykuto wejście na ambonę zewnętrzną). – może to jeszcze do FAZY VIII?
Faza X	1812-15 r. II poł. XIX w.	Okres okupacji francuskiej - kościół zarekwirowany jako magazyn – związane z tym zniszczenia oraz XIX wieczna renowacja Dołączenie kościoła zimowego „neogotycka dobudówka”	<ul style="list-style-type: none"> • Uzupełnienia tynku (drobnoziarnista zacierka – z dodatkiem cementu); • Poprawienie ornamentów (przemalowanie) • Szare monochromie o chłodnym odcieniu oraz swobodne „mazy” czernią; • Gorsza jakość artystyczna (?) • Zamurowanie i zaprawa cementowa plus różowa ściana zach. w przyziemiu, • Prawdopodobnie zamurowanie drzwi lub przejścia (pochodzącego z fazy IV) i zastąpienie ich drzwiami dwuskrzydłowymi na środku ściany zach.
Faza XI	1916 -1936 r. 1916 r. 1936 r.	Renowacje Uderzenie pioruna i związane z tym prace renowacyjne – wieża wsch, dach, strop. Restauracja ambony zewn.	<ul style="list-style-type: none"> • Pomalowanie pobiałą całego wnętrza, • Pomalowanie ścian ugrową monochromią.
Faza XII	1962 -1974 r. 1962 r.	Powojenne prace remontowe/zabezpieczające; Rozebranie neogotyckiej przybudówki;	

	1968 r.	Renowacja szachulcowych przybudówek.	
Faza XIII	1974-81 r.	Prace remontowe wewnątrz i na zewnątrz kościoła.	<ul style="list-style-type: none"> ● Odnowienie dachów (połacie, odeskowanie); ● Nowa rynna dachowa i rury spustowe; ● Instalacje elektryczne wewnątrz, bruzdy na instalacje i nowe tynki (cementowe) ● Ponowne malowanie wnętrza (pobiała + jasnożółty)
Faza XIV	Po 2000 r.		<ul style="list-style-type: none"> ● Malowanie zakrystii (?) ● Konserwacje elewacji zew.

4. Opis i metodologia badań

Badania konserwatorskie objęły wykonanie odkrywek stratygraficznych oraz badania pobranych próbek (wraz z badaniem laboratoryjnym – Aneks 1) w celu określenia oryginalnej techniki wykonania, sposobu wykończenia oraz kolorystyki poszczególnych elementów. Zostały wykonane również fotograficzne badania nieniszczące. Po wykonaniu badań sporządzona została dokumentacja opisowa i fotograficzna z przeprowadzonych badań konserwatorskich.

Badania przeprowadzono w całym wnętrzu kościoła w obrębie ścian. W prezbiterium wykonano 27 odkrywek na ścianie południowej, 4 w absydzie, 7 na łuku tęczowym, 18 na ścianie północnej. W nawie głównej wykonano 3 odkrywki na ścianie południowej, 11 na ścianie wschodniej. Na emporze północnej na ścianie wschodniej wykonano 4 odkrywki, na ścianie zachodniej wykonano 6 odkrywek. W przestrzeni pod chórem z organami Dalitz'a na ścianie zachodniej wykonano 5 odkrywek, na północnej 8 odkrywek. Na chórze z organami Dalitz'a wykonano 9 odkrywek na ścianie południowej, 6 odkrywek na ścianie północnej i 6 odkrywek na ścianie zachodniej. Łącznie 114 odkrywek w całym wnętrzu. Całość dała dość obszerny materiał do analiz, który w połączeniu z przeprowadzonymi badaniami laboratoryjnymi umożliwi opracowanie wstępnego obrazu historii, kolorystyki oraz umiejscowienia zachowanych dekoracji malarskich w kościele.

Do badań laboratoryjnych stratygraficznych pobrano 15 próbek, po wykonaniu zdjęć i przekrojów próbek zatopionych w żywicy, wytypowano 6 próbek do dodatkowych badań EDS (energodypersyjnej spektrometrii rentgenowskiej).

Część opisowa dokumentacji wykonanych prac zawiera lokalizację odkrywek (lokalizacja poszczególnych odkrywek na osobnych zdjęciach), numer odkrywki oraz ponumerowane poszczególne warstwy zaczynając od najmłodszej zewnętrznej do najstarszej.

5. Przebieg badań

Badania wykonano najpierw w części "starego", gotyckiego prezbiterium, następnie w części z ołtarzem głównym (współczesne prezbiterium), części zachodniej pod chórem muzycznym, na kondygnacji prospektu organów Dalitz'a, w nawie głównej i na emporze północnej. Badania wykonywano z rusztowania jezdnego o wysokości roboczej do 3,8 m. Po wykonaniu odkrywek pasowych i schodkowych wykonano opis ilości i charakteru poszczególnych warstw i wykonano dokumentację fotograficzną. Pobrano mechanicznie próbki do badań i przekazano do analizy. Po zakończeniu badania opisano w niniejszej dokumentacji.

6. Opis faz chronologicznych dekoracji malarskich we wnętrzu

Opisano głównie fazy zawierające polichromie. Pozostałe warstwy to warstwy monochromatyczne składające się np. z pobiał (informacje o pozostałych fazach zawarte są w tabelach opisujących odkrywki).

Faza I

XIV-XV w.

Cienka zacierka wapienna bezpośrednio na cegle - widoczne na chórze (I) ściana pół/zach., na kształtce tworzącej laskowanie wokół okna, oraz w prezbiterium na ścianie północnej w narożniku północno-zachodnim (narożnik wew. ściany tęczowej i ściany północnej). Cienka warstwa jest spoista i mocno przylega do cegły, ma ciepły lekko żółty odcień. W narożniku wew. Ściany tęczowej dobrze widoczne są również gotyckie fugi podcinane.

Faza III

1592-96 r.

Najwięcej dekoracji malarskich z tej fazy odnaleziono w prezbiterium do poziomu parapetów okiennych (głównie ściana południowa). Należą do niej: malowana dekoracja – motyw wolut ponad niszą na ścianie południowej, postać leżącego (?) baranka (?) w obrębie drugiej od wschodu niszy na ścianie południowej. Na cienkim jasnym tynku z drobnoziarnistym piaskiem położono pobiałę (często w dwóch warstwach). Na pobiale na bardzo jasnym kremowo-różowym tle, namalowane są kontury z czerwieni żelazowej, czarne, żółte i szare linie. W warstwie tej wyszczególniono pigmenty takie jak ugier, błękit i czerń (baranek?). W ramach badań laboratoryjnych wykryto w tej warstwie pigmenty takie jak indygo i aurypigment (patrz. ANEKS 1)

Faza VI

1688/89 – dobudowa nawy Ranischa

Z tego czasu najprawdopodobniej pochodzi warstwa wykonana na grubym tynku wapienno-piaskowym. Składa się ona z pobiał w dwóch warstwach, na której występuje ornament w postaci czarno, czerwono, ugrowego pasu ornamentalnego opasującego najprawdopodobniej niegdyś całe wnętrze (w nawie przebiegający na wysokości kosza ambony, w prezbiterium pod linią okien).

Faza IX

Koniec XVIII w.

Pozostawiono ornamenty z fazy VI i poprawiono je „po formie” czernią. Ściany poniżej i powyżej ornamentów pomalowano na kolor jasnoszary. Zmiany mogły być związane z umieszczeniem dodatkowych empor nad emporą półn. oraz przy ścianie półd. (gdzie wykuto wejście na ambonę zewnętrzną), przemalowaniem ambony wewnętrznej i umieszczeniem na nich tekstów z pisma świętego oraz przerobieniem ambony zewnętrznej wraz z kruchtą (w której wnętrzu również widoczna jest warstwa szarości z tej fazy) i ścianą południową.

FAZA X

XIX w.

Budynek kościoła w okresie okupacji francuskiej w latach 1812-15 r. został zarekwirowany jako magazyn, co mogło się wiązać również z odpowiednimi zniszczeniami. W II poł XIX w. przeprowadzono szersze prace restauratorskie, które obejmowały także polichromie we wnętrzu. Wykonano uzupełnienia tynku oraz miejscami zatarto cienką warstwę drobnoziarnistego tynku koloru szarego (prawdopodobnie dodatek cementu). Jasną szarość z poprzedniej fazy zamalowano bezpośrednio ciemniejszą szarością, miejscami na pobiale. Dodatkowo w niektórych miejscach namalowano dekoracje czernią, których rysunek formy nie był precyzyjny (widoczny lepiej zachowany fragment w odkrywce nad zakrystią. Pasy z ornamentami przemalowano po raz kolejny, głównie poprawiając ich czarne elementy, co obniżyło ich jakość artystyczną. Na ścianie zachodniej pod chórem muzycznym prawdopodobnie zamurowano drzwi lub przejście (pochodzące z fazy IV) w prawej części ściany i zastąpiono je drzwiami dwuskrzydłowymi umieszczonymi w środku ściany. Dołączono neogotycką przybudówkę do absydy gotyckiego prezbiterium po stronie wschodniej, wykuwając do niej dwa symetryczne przejścia i skracając okna.

FAZA XI

XX w. – lata międzywojenne

Na początku XX w. w kościele prowadzono kilka prac renowacyjnych. Na pewno miało to miejsce w roku 1916 oraz 1936 r. W I poł. XX w. pomalowano wnętrze białą pobiałą oraz ciemnożółtą monochromią.

FAZA XII

1962-1974 r.

Rozebrana zostaje neogotycka przybudówka oraz zamurowane zostają otwory drzwiowe służące jako dawne przejścia do niej z gotyckiej części kościoła.

FAZA XIII

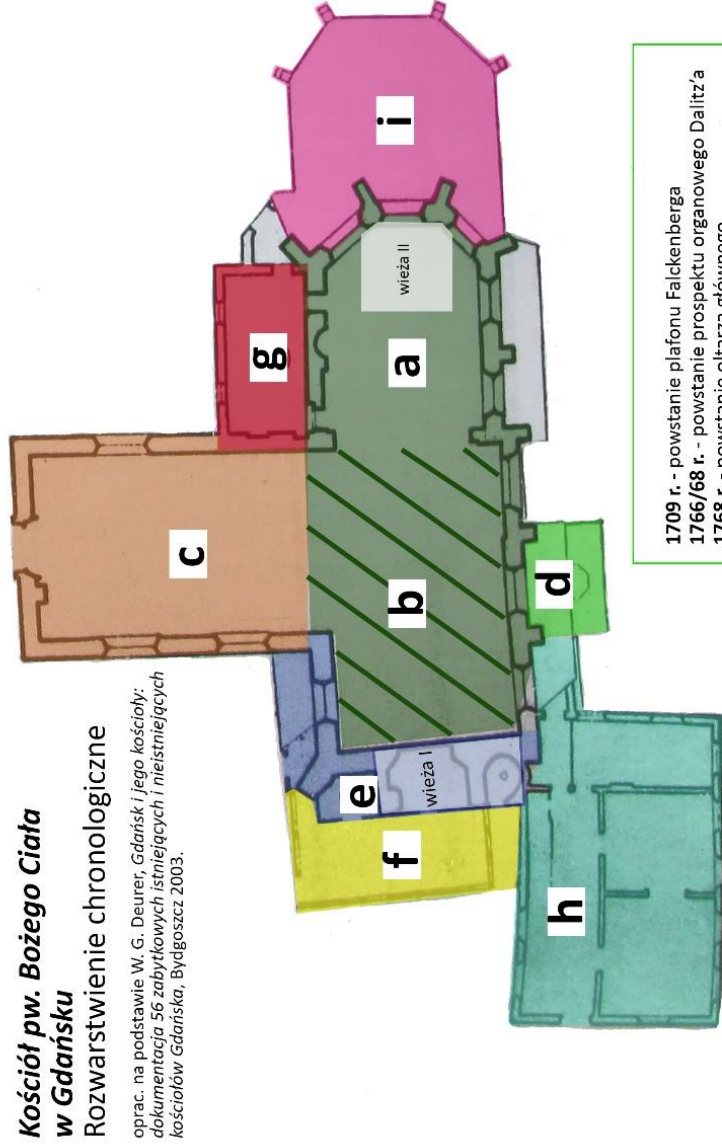
Lata 1974-81

Malowanie wnętrza na kolor jasnożółty (prawdopodobnie pobiałą). Wykonano nową instalację elektryczną oraz położono w wielu miejscach, w tym na ścianie zachodniej i wschodniej nawy głównej oraz na łuku tęczowym, nowe tynki na bazie cementu. Pomalowano całe wnętrze kościoła na kolor jasnożółty.

Kościół pw. Bożego Ciała w Gdańsku

Rozwarstwienie chronologiczne

oprac. na podstawie W. G. Deurer, *Gdańsk i jego kościoły: dokumentacja 56 zabytkowych istniejących i nieistniejących kościołów Gdańska*, Bydgoszcz 2003.

1709 r. - powstanie plafonu Falkenberga
1766/68 r. - powstanie prospektu organowego Dalitz'a
1768 r. - powstanie ołtarza głównego

1350 r. - powstanie szpitala
ok. 1380 r. - wybudowanie kościoła
1395 r. - istnienie kościoła udokumentowane w źródłach
1455/56 r. - zniszczenie w czasie wojny trzydziestoletniej z zakonem krzyżackim
1511/12 - „w szpitalu Bożego Ciała szalał pożar”
1520/21 - ponowna odbudowa szpitala po spaleniu przez mieszczan w wojnie pruskiej
1577 r. - kościół jest protestancki
1592 r. - status ewangelickiego kościoła farnego przedmieść Gdańska

Części „a” i „b” mają swój początek II poł. XIV w. (kościół był stopniowo rozbudowywany w kierunku części „b”) oraz są wynikiem odbudowy z lat 1592 - 1596 (w tym czasie dobudowanie ściany kolankowej)
1577 r. - zniszczenie kościoła podczas konfliktu Gdańska ze Stefanem Batorym.

1670 r. - odnowienie zachodniej wieży (I) w konstrukcji szkieletowej jako dzwonnicy i powiększenie kościoła po jej dobudowaniu do bryły świątyni.
1685 r. - powstanie ambony wewnętrznej (wg karty białej); 1794 r. - przemalowanie ambony i umieszczenie tekstów z pisma świętego
1694 r. - remont wieży zachodniej (I) i jej podwyższenie
1696 r. - obraz A. Stecha „Ukrzyżowanie”
1699 r. - balustrada empory północnej (z herbem Gdańska)
1749 r. - wybudowanie wieży wschodniej (II) w konstrukcji szkieletowej, a w 1765 r. obmurowanie litym murem ceglany
1794 r. - obmurowanie wieży zachodniej (I).

a - prezbiterium gotyckie - XIV w., pierwotnie mógł być sklepiony

b - wnętrze zachodnie - XIV - XV w., prawdopodobnie powstałe po włączeniu w konstrukcję kościoła budyneków szpitala. Najprawdopodobniej brak sklepień.

c - dobudówka - nawa północna wybudowana w 1688/1689 przez gdańskiego budowniczego Bartela Ranischa; w tym czasie także barokizacja wszystkich okien.

d - ambona zewnętrzna z 1707 r.

e - dobudówka renesansowa 1670 r.

f - barokowe domy ze szczytami (wg proj. B. Ranischa, ale wybudowane XVII - XVIII w.

g - stara zakrystia, dokładna data powstania nieznana, prawdopodobnie w latach 1642 (mianowanie stałego kaznodziei)- 1688 (poprzedzała budowę dobudówki B. Ranischa - nowej nawy głównej).

h - plebania 1762 r.

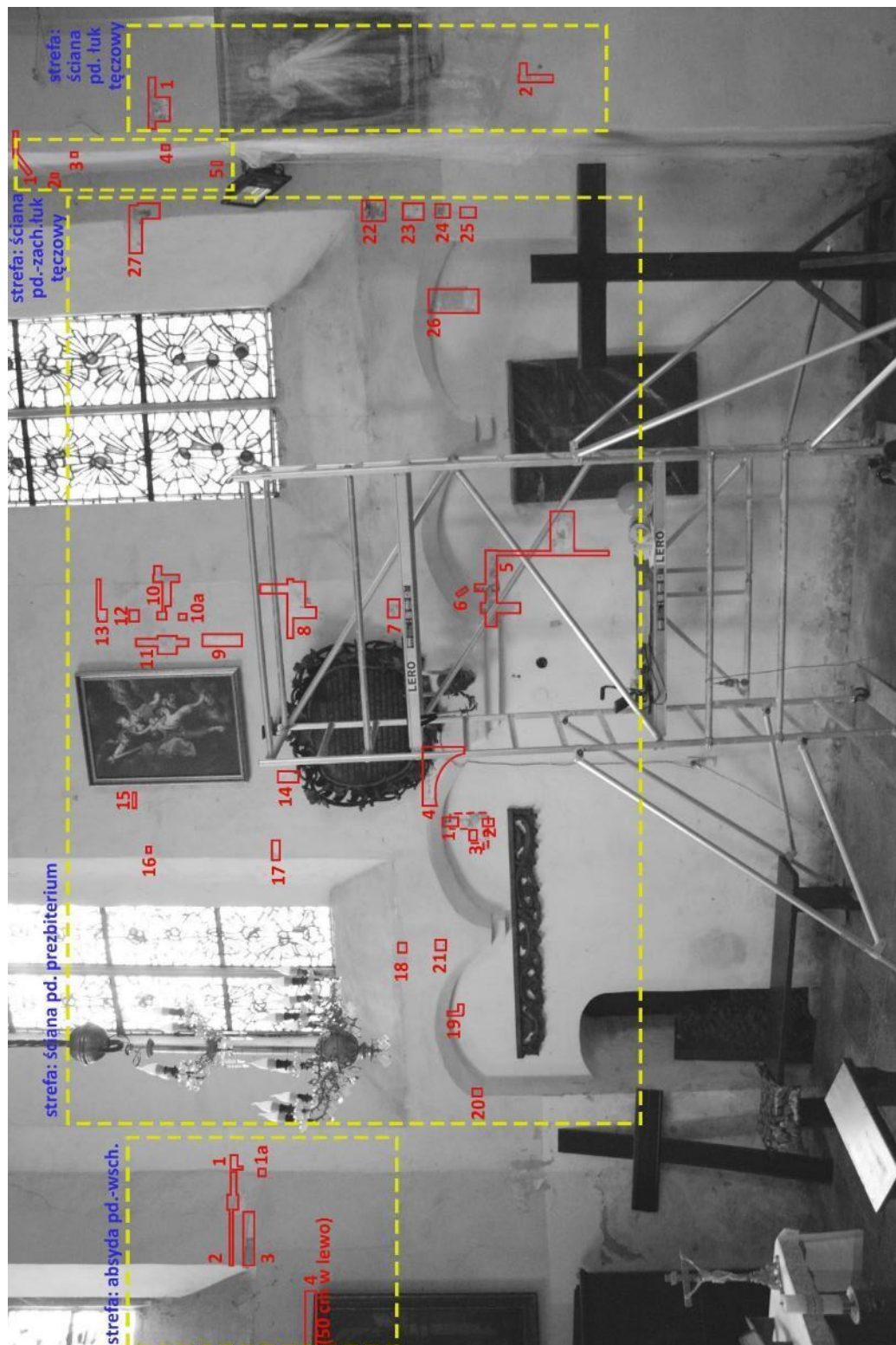
i - dobudówka wschodnia - nowa zakrystia, kościół zimowy - koniec XIX w.; zburzona w 1962 r.

7. Badania konserwatorskie

7.1. Badania stratygraficzne warstw malarskich i tynków

7.2. Stratygrafia

Prezbiterium gotyckie – strefa: ściana południowa prezbiterium

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek w dawnym gotyckim prezbiterium na ścianie południowej.

Odkrywka nr **Pd. prez 1**

Nr odkrywki	Pd. prez. 1	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	druga nisza od wschodu, przy górnej krawędzi	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	Jasnożółta	XIII
2.	Ciemnożółta	XI
3.	Ciemny szary	X
4.	Jasna szarość	IX
5.	Biała pobiata	IX
6.	Biała pobiata	IV-VIII
7.	Dekoracja malarska: czerwień, ugier, róż, błękit	III
8.	Biała pobiata	III

Odkrywka nr **Pd. prez. 2**

nr odkrywki	Pd prez 2	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	druga nisza od wschodu, przy górnej krawędzi	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	Jasnożółta	XIII
2.	Ciemnożółta	XI
3.	Ciemny szary	X
4.	Jasna szarość	IX
5.	Biała pobiąta	IX
6.	Biała pobiąta	IV-VIII
7.	Dekoracja malarska: czerwień, ugier, róż	III
8.	Biała pobiąta	III

Odkrywka nr **Pd. prez. 3**

nr odkrywki	Pd. prez. 3	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	druga nisza od wschodu, przy górnej krawędzi	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	Jasnożółta	XIII
2.	Ciemnożółta	XI
3.	Ciemny szary	X
4.	Jasna szarość	IX
5.	Biała pobiata	IX
6.	Biała pobiata	IV-VIII
7.	Dekoracja malarska: czerwień, ugier, róż	III
8.	Biała pobiata	III

Odkrywka nr **Pd. prez 1-3**

nr odkrywki	Pd. prez. 1-3	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	druga nisza od wschodu, przy górnej krawędzi	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	Jasnożółta	XIII
2.	Ciemnożółta	XI
3.	Ciemny szary	X
4.	Jasna szarość	IX
5.	Biała pobiąta	IX
6.	Biała pobiąta	IV-VIII
7.	Dekoracja malarska: czerwień, ugier, róż, błękit	III
8.	Biała pobiąta	III

Odkrywka nr **Pd. prez. 4**

nr odkrywki	Pd. prez. 4	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana południowa, pierwsza nisza od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	Jasnożółta	XIII
2.	Ciemnożółta	XI
3.	Ciemny szary	X
4.	Dekoracja malarska: szare i czarne linie na różowawym tle - ornament?	X
4.	Jasna szarość	IX
5.	Biała pobiąta	IX
6.	Biała pobiąta	IV-VIII
7.	Dekoracja malarska: czerwień, ugier, róż,	III
8.	Biała pobiąta	III

Odkrywka nr **Pd. prez. 5**

nr odkrywki	Pd. prez. 5	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	II nisza od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	Jasnożółta	XIII
2.	Ciemnożółta	XI
3.	Tynk - uzupełnienia	XI
4.	Ciemnoszara	X
5.	Jasnoszara	IX
6.	Kremowa pobiata	IX
7.	Kremowa pobiata	IV-VIII
8.	Dekoracja malarska	III?
9.	Jasnoróżowa	III?
10..	Biała pobiata	III?

Odkrywka nr **Pd. prez. 6**

nr odkrywki	Pd. prez. 6	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana południowa, druga nisza od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
6.	Jasnożółta	XIII
5.	Ciemnożółta	XI
3.	Ciemna szarość	X
2.	Jasnoszary	IX
1.	Pobiała	IV?

Odkrywka nr **Pd. prez. 7**

nr odkrywki	Pd. prez. 7	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	Ściana południowa, pomiędzy oknami, na prawo od epitafium.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	Jasnożółta	XIII
2.	Ciemnożółta	XI
3.	Jasnoszara	XI
4.	Dekoracja malarska - ornament: czarny pas na różowawym tle, czerwień	X
5.	Ciemnoszara	X
6.	Pobiała	X
7.	Dekoracja malarska - ornament: Czerwień, jasny róż, szeroki czarny pas	IX
8.	Jasno szara	IX
9.	Biała pobiała	IX

Odkrywka nr Pd. prez. 8

nr odkrywki	Pd. prez. 5	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	Ściana między oknami po prawej stronie - przy krawędzi z lewym glifem okna zachodniego	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	Jasnożółta	XIII
2.	Ciemnożółta	XI
3.	Tynk - uzupełnienia	XI
4.	Ciemnoszara	X
5.	Jasnoszara	IX
6.	Kremowa pobiata	IX
7.	Kremowa pobiata	IV-VIII
8.	Dekoracja malarska	III?
9.	Jasnoróżowa	III?
10.	Biała pobiata	III?

Odkrywka nr **pd. prez. 9**

nr odkrywki	Pd. prez. 9	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana między I a II oknem od wschodu, nad odkrywką nr 8, bliżej okna zachodniego	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	Jasnożółta	XIII
2.	Ciemny żółty	XI
3.	Ciemny szary	X
4.	Jasnoszary	IX
5.	Biała pobiąta	IX
6.	Jasnoróżowa	III?
7.	Jasnoróżowa	III
8.	Biała pobiąta	II-III
9.	Tynk	II-III

Odkrywka nr **Pd. prez. 10**

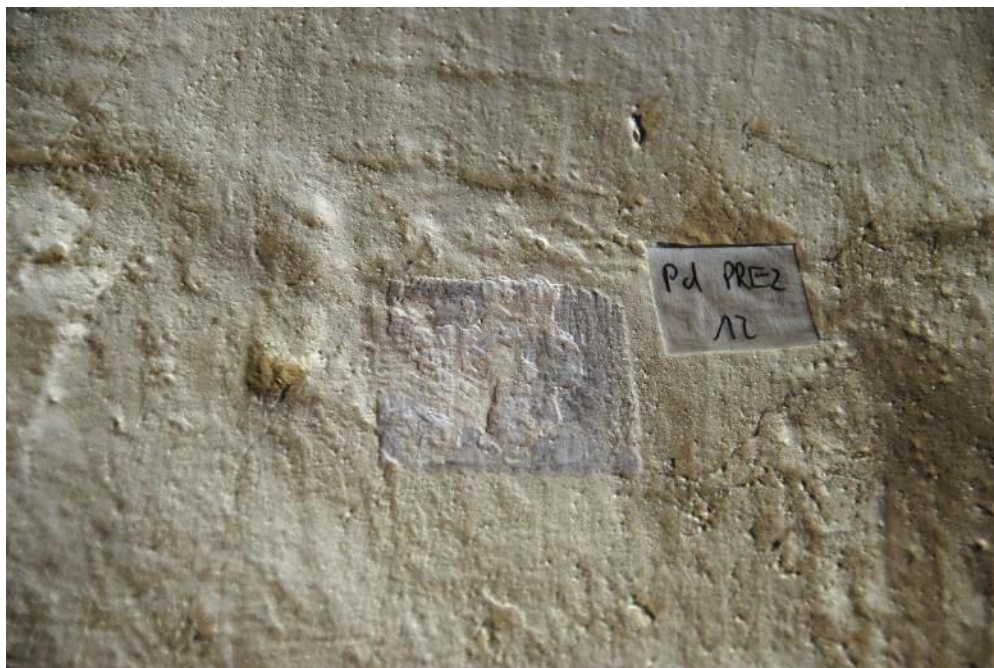
nr odkrywki	Pd. prez. 10	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana między I a II oknem od wschodu, przy krawędzi lewego glifu II okna od wschodu wraz z glifem	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	jasnoszary	IX
5.	Biała pobiata	IX
6.	Tynk	VIII

Odkrywka nr **Pd. prez. 11**

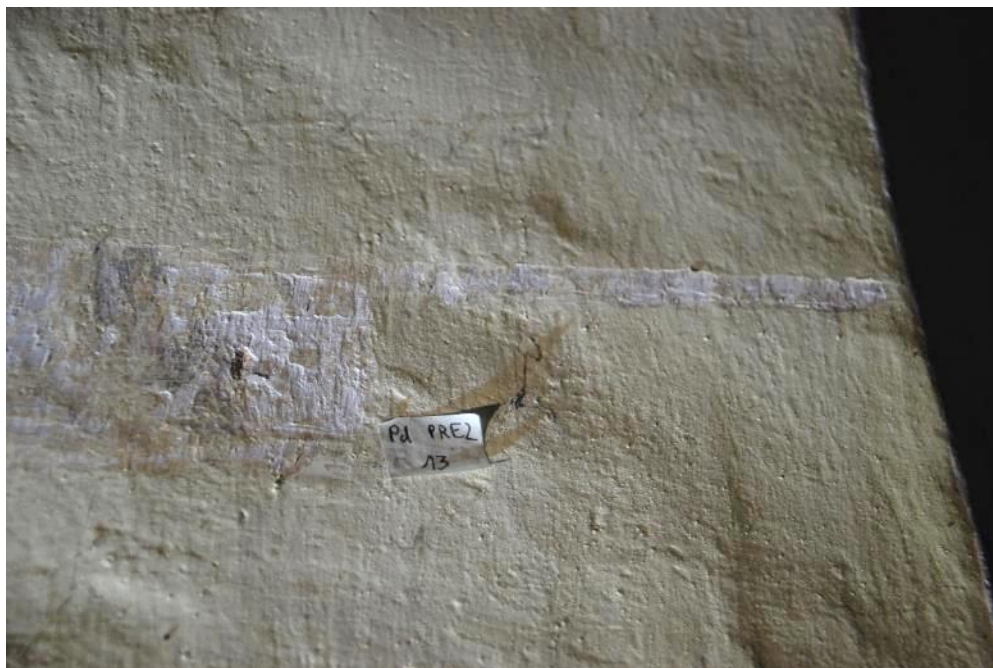
nr odkrywki	Pd. prez. 11	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana między I a II oknem od wschodu, przy krawędzi lewego glifu II okna od wschodu,	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	jasnoszary	X
5.	biała pobiata	X
6.	tynk	VIII

Odkrywka nr **Pd. prez. 12**

nr odkrywki	Pd. prez. 12	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana między I a II oknem od wschodu, przy krawędzi lewego glifu II okna od wschodu,	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	Jasnożółta	XIII
2.	Ciemny żółty	XI
3.	Ciemny szary	X
4.	Jasnoszary	IX
5.	Biała pobiała	IX
6.	Tynk	VIII

Odkrywka nr **Pd. prez. 13**

nr odkrywki	Pd. prez. 13	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana między I a II oknem od wschodu, przy krawędzi lewego glifu II okna od wschodu,	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	Jasnożółta	XIII
2.	Ciemny żółty	XI
3.	Ciemny szary	X
4.	Jasnoszary	IX
5.	Biała pobiata	IX
6.	Tynk	VIII?

Odkrywka nr **Pd. prez. 14**

nr odkrywki	Pd. prez. 14	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana między I a II oknem od wschodu, ok. 20 cm na prawo od odkrywki nr 17	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	biała pobiąta	X
5.	jasnoszary	IX
6.	biała pobiąta	IX
7.	jasnokremowa pobiąta	VIII?
8.	biała pobiąta	VIII?
9.	tynk	VIII?

Odkrywka nr **Pd. prez. 15**

nr odkrywki	Pd. prez. 15	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana między I a II oknem od wschodu, ok. 10 cm wyżej od odkrywki nr 16, ok. 30 cm od krawędzi ściany i glifu I okna	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	biała pobiata	X
5.	tynk	IX

Odkrywka nr **pd. prez. 16**

nr odkrywki	Pd. prez. 16	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	okno od wschodu, prawy glif okienny, na krawędzi ze ścianą, ok. 70 cm ponad odkrywką nr 17	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	biała pobiała	X
5.	tynk	IX

Odkrywka nr **pd. prez. 17**

nr odkrywki	Pd. prez. 17	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	I okno od wschodu, prawy glif okienny, na krawędzi ze ścianą	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	biała pobiata	X
5.	jasnoszary	IX
6.	biała pobiata	IX
7.	jasnokremowa pobiata	IX
8.	tynk	IX

Odkrywka nr **pd. prez. 18**

nr odkrywki	Pd. prez. 18	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	dolna krawędź okapu okiennego, I okno od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3..	ciemny szary	X
4..	ziarnista zacierka	X
5..	jasnoszary	IX
6.	biała pobiata	IX

Odkrywka nr **pd. prez. 19**

nr odkrywki	Pd. prez. 19	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	I nisza od wschodu, na pionowej osi środkowej łuku	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	biała pobiata	X
5.	dekoracja malarska	IX
6.	dekoracja malarska	III
7.	jasnoróżowa	III
8.	biała pobiata	III
9.	tynk	II/III ?

Odkrywka nr **pd. prez. 20**

nr odkrywki	Pd. prez. 20	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	I nisza od wschodu, przy lewej krawędzi niszy i ściany, przy nasadzie łuku	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółty	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	pobiała biała	X
5.	jasnougrowa pobiała	IX
6.	jasnoróżowy	III
7.	pobiała	III
8.	tynk	III?

Odkrywka nr **pd. prez. 21**

nr odkrywki	Pd. prez. 21	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	pod krawędzią glifu okiennego (pierwsze okno od wschodu), nad wspornikiem II i III niszy od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	żółta pobiata	XIII
2.	ciemny ugrowy	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	tynk	IX

Odkrywka nr **pd. prez. 22**

nr odkrywki	Pd. prez. 22	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	przy krawędzi glifu okiennego (drugie okno od wschodu), nad IV niszą od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	żółta pobiata	XIII
2.	ciemny ugorowy	XI
3.	ciemniejsza szarość	X
4.	biała pobiata	X
5.	dekoracja malarska: czarny ornament na czerwonym tle z czarną bordiurą	X
6.	jasna szarość - tło dekoracji	IX
7.	dekoracja malarska: czerwony pas z czarną bordiurą	IX
8.	biała pobiata	III
9.	jasnoszary (tynk?)	II
10.	tynk	II

Odkrywka nr **pd. prez. 23**

nr odkrywki	Pd. prez. 23	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	przy krawędzi glifu okiennego (drugie okno od wschodu), nad IV niszą od wschodu, pod odkrywką 22	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	żółta pobiata	XIII
2.	ciemny ugorwy	XI
3.	ciemniejsza szarość	X
4.	biała pobiata	X
5.	jasnaszarość	IX
6.	biała pobiata	IV-VIII
7.	biała pobiata	IV-VIII
8.	jasnoróżowe tło + czerwona dekoracja	III
9.	biała pobiata	III
10.	biała pobiata	III

Odkrywka nr **pd. prez. 24**

nr odkrywki	Pd. prez. 24	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	przy krawędzi glifu okiennego (drugie okno od wschodu), nad IV niszą od wschodu, pod odkrywką 23	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	żółta pobiata	XIII
2.	ciemny ugrowy	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemna szarość	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasna szarość wraz z czarną dekoracją	IX
7.	biała pobiata	IV-VIII
8.	tynk	?

Odkrywka nr **pd. prez. 25**

nr odkrywki	Pd. prez. 25	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	przy krawędzi glifu okiennego (drugie okno od wschodu), nad IV niszą od wschodu, pod odkrywką 24	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	żółta pobiąta	XIII
2.	ciemny ugrowy	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	tynk	

Odkrywka nr **pd. prez. 26**

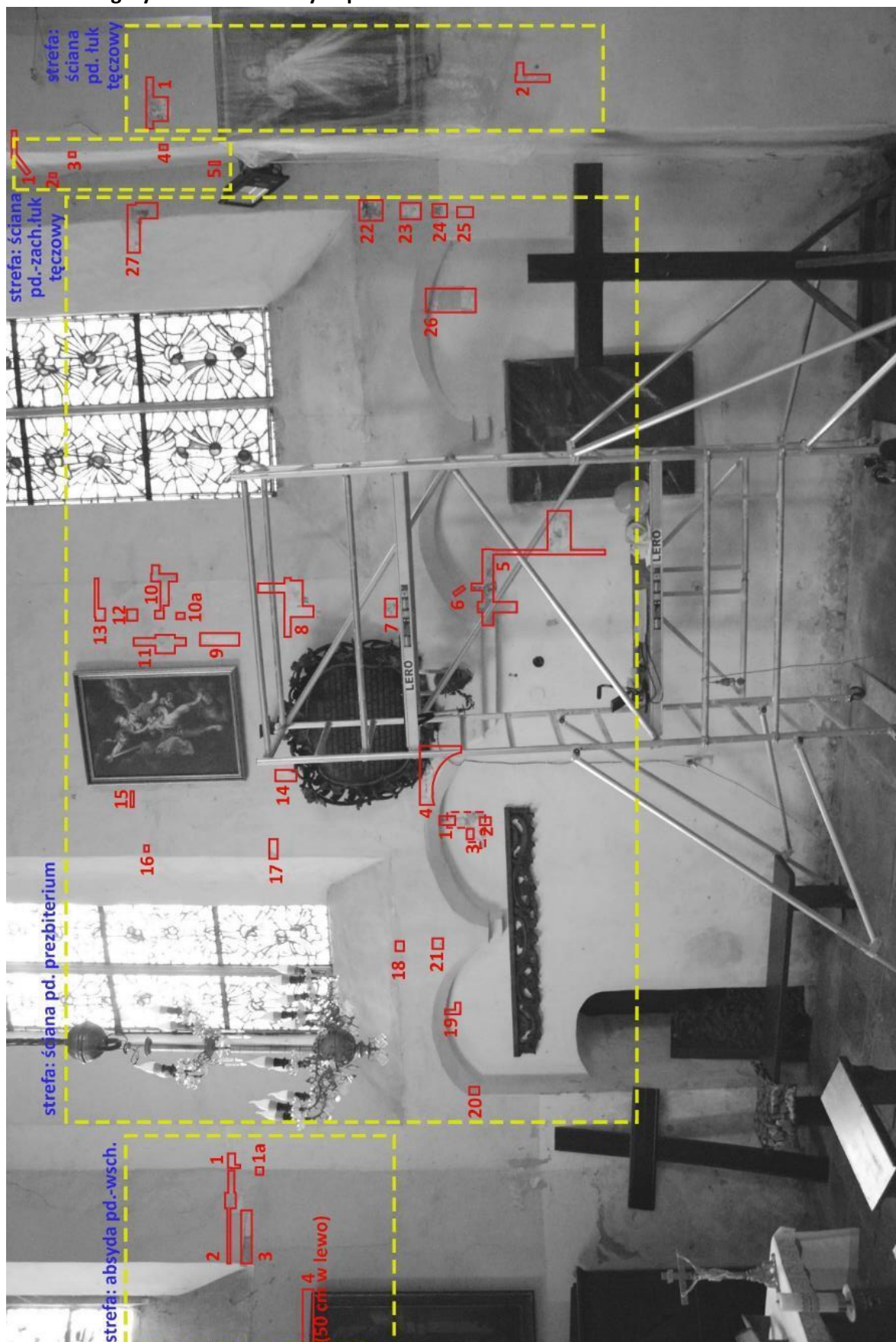
nr odkrywki	Pd. prez. 26	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	IV nisza od wschodu, blisko pionowej osi środkowej łuku zamykającego niszę	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	żółta pobiata	XIII
2.	ciemny ugrowy	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	tynk	XI

Odkrywka nr pd. prez. 27

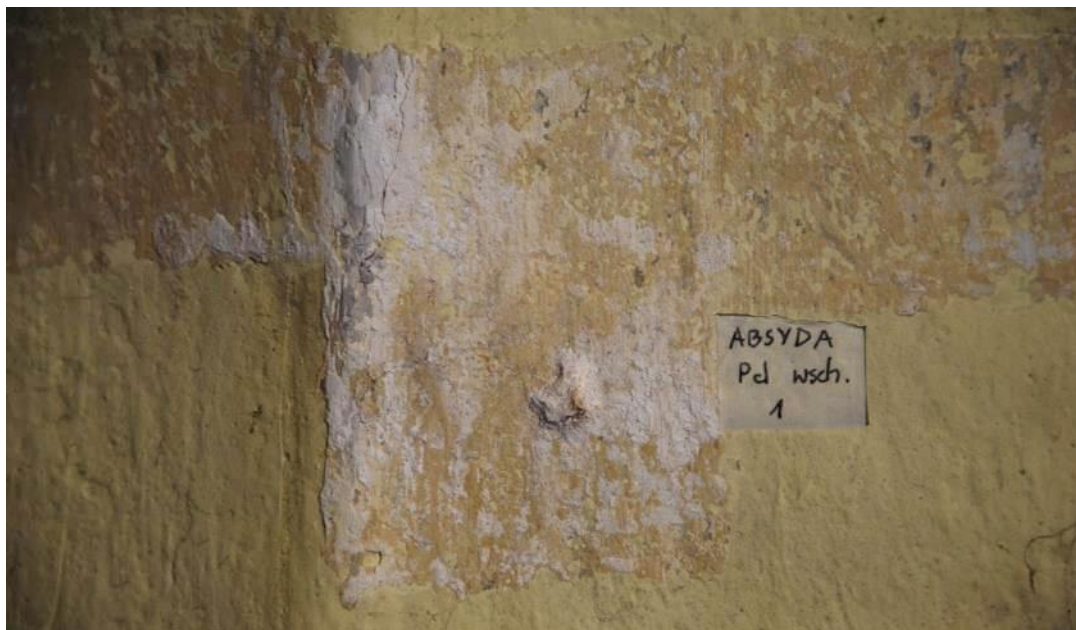
nr odkrywki	Pd. prez. 27	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	II okno od wschodu, zachodni glif okienny, ok 50 cm nad parapetem	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	żółta pobiata	XIII
2.	ciemny ugier (miejscami jaśniejszy, szare smugi)	XI
3.	ciemna szarość	X
4.	jasna szarość	IX
5.	biała pobiata (kremowa)	IX
6.	tynk (jasny, duże ziarna wapna)	III

Prezbiterium gotyckie – strefa: absyda pd.-wsch.

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek w dawnym gotyckim prezbiterium na ścianie południowej.

Odkrywka nr absyda pd.-wsch. 1

nr odkrywki	absyda pd.-wsch. 1	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium - absyda	
Opis miejsca	narożnik ściany i absydy, na wysokości dolnej krawędzi parapetu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółty	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	pobiała biała	X
5.	jasnoszary	XI
6.	biała pobiała	IV-VIII
7.	biała pobiała	IV-VIII
8.	jasnoróżowy (na warstwie kreska 10 cm w kolorze cynobrowym)	III?
9.	biała pobiała	III?
10.	tynk	I-III?

Odkrywka nr absyda pd.-wsch. 2

nr odkrywki	absyda pd.-wsch. 2	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium - absyda	
Opis miejsca	południowa ściana absydy, na wysokości odkrywki nr 1	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółty	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	pobiała biała	X
5.	szara zacierka tynku	X
6.	jasnoszary	XI
7.	biała pobiała	IV-VIII
8.	biała pobiała	IV-VIII
9.	jasnoróżowy	III?
10.	biała pobiała	III?
11.	tynk	I-III?

Odkrywka nr absyda pd.-wsch. 3

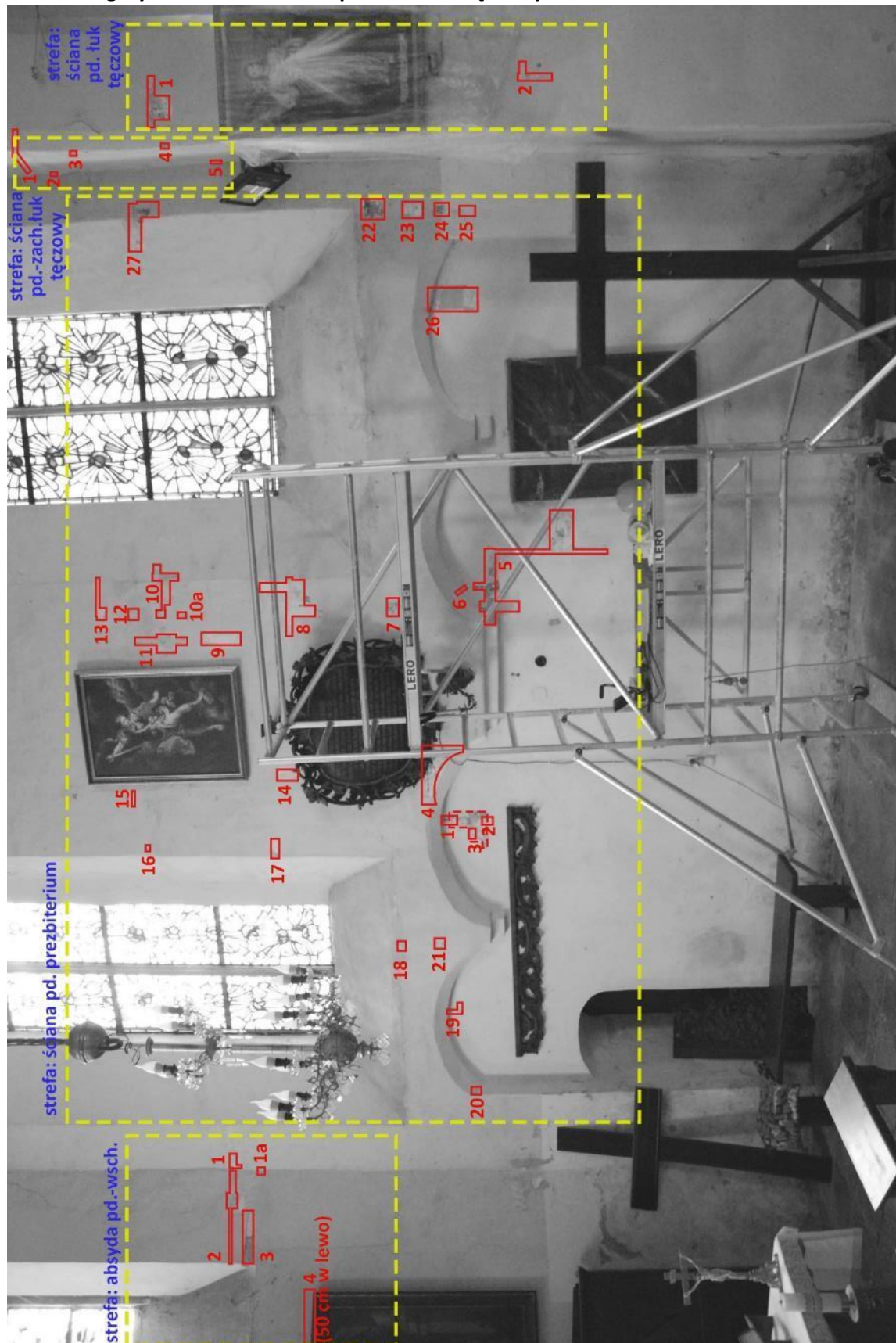
nr odkrywki	Absyda pd.-wsch. 3	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium - absyda	
Opis miejsca	południowa ściana absydy, poniżej odkrywki nr 2	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółty	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	pobiała biała	X
5.	szara zacierka tynku	X
6.	jasnoszary	XI
7.	biała pobiała	IV-VIII
8.	biała pobiała	IV-VIII
9.	jasnoróżowy	III?
10.	biała pobiała	III?
11.	tynk	I-III?

Odkrywka nr absyda pd.-wsch. 4

nr odkrywki	Absyda pd.-wsch. 4	
Lokalizacja	ściana południowa, dawne gotyckie prezbiterium - absyda	
Opis miejsca	pod dolną krawędzią parapetu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółty	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	pobiała biała	X
5.	jasnoszara	IX
6.	biała pobiała	IX
7.	tynk	VI-IX?
8.	cegła	I-III?

Prezbiterium gotyckie – strefa: ściana pd.-zach. łuk tęczyowy.

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek w dawnym gotyckim prezbiterium na ścianie południowej.

Odkrywka nr **pd.-zach. łuk 1**

nr odkrywki	pd.-zach. łuk 1	
Lokalizacja	łuk dzielący gotyckie prezbiterium od nawy, ściana zachodnia	
Opis miejsca	część południowa łuku	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	jasnoszary	IX
5.	biała pobiata	IX
6.	tynk wapienno piaskowy z dużymi ziarnami wapna	III

Odkrywka nr **pd.-zach. łuk 2**

nr odkrywki	pd.-zach. łuk 2	
Lokalizacja	łuk dzielący gotyckie prezbiterium od nawy, ściana zachodnia	
Opis miejsca	część południowa łuku	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	biała pobiąta	X
5.	szary tynk z dużym dodatkiem cementu	X

Odkrywka nr **pd.-zach. łuk 3**

nr odkrywki	pd.-zach. łuk 3	
Lokalizacja	łuk dzielący gotyckie prezbiterium od nawy, ściana zachodnia	
Opis miejsca	część południowa łuku	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	biały kit - uzupełnienie tynku	XIII
3.	ciemny żółty	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	szary tynk z dużym dodatkiem cementu	X

Odkrywka nr **pd.-zach. łuk 4**

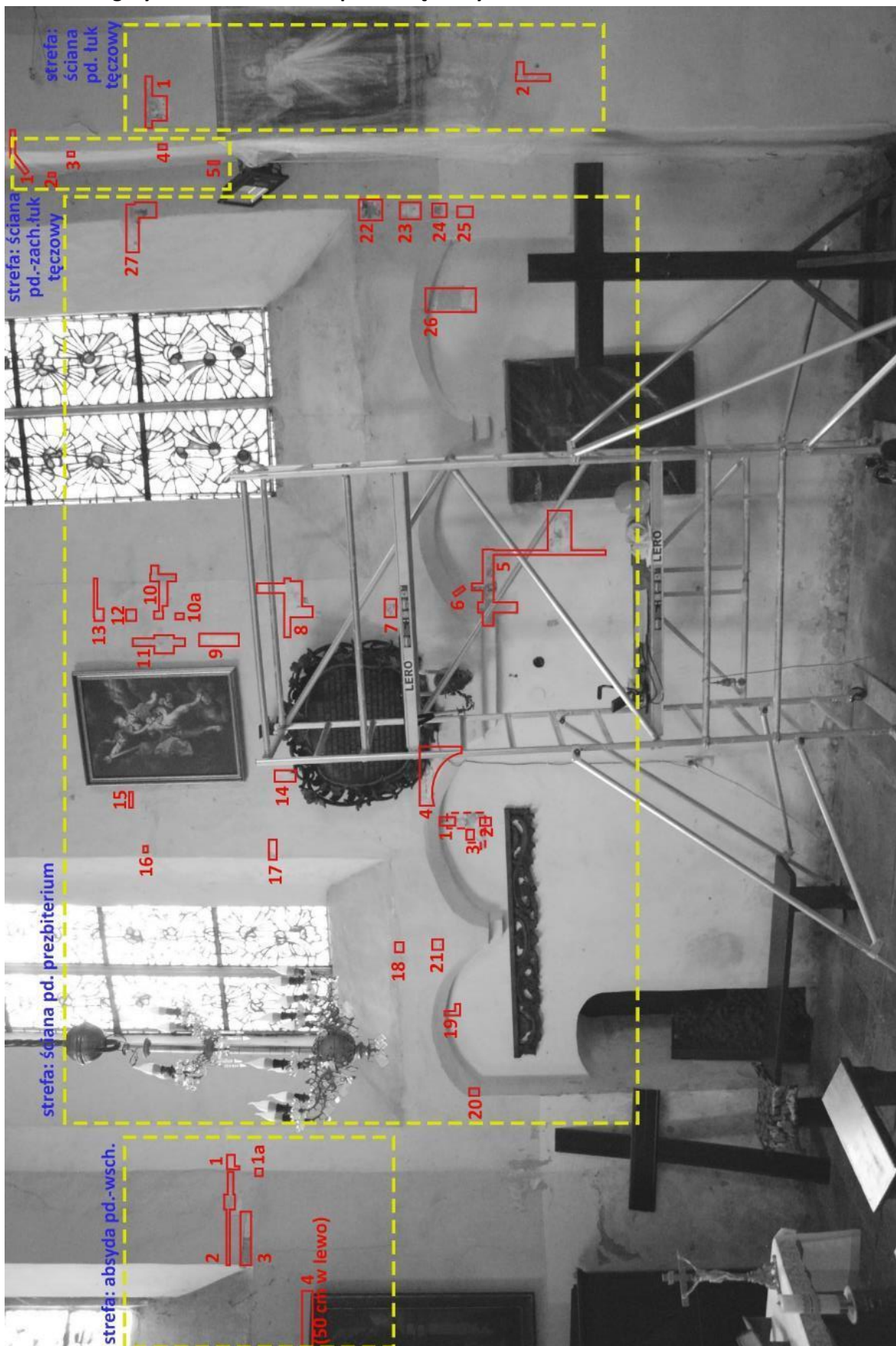
nr odkrywki	pd.-zach. łuk 4	
Lokalizacja	łuk dzielący gotyckie prezbiterium od nawy, ściana zachodnia	
Opis miejsca	część południowa łuku	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	biała pobrała	X
5.	szary tynk z dużym dodatkiem cementu	X

Odkrywka nr **pd.-zach. łuk 5**

nr odkrywki	pd.-zach. łuk 5	
Lokalizacja	łuk dzielący gotyckie prezbiterium od nawy, ściana zachodnia	
Opis miejsca	część południowa łuku	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary	X
4.	biała pobiata	X
5.	szary tynk z dużym dodatkiem cementu	X
6.	cegła	I-III?

Prezbiterium gotyckie – strefa: ściana pd. łuk tęczyowy.

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek w dawnym gotyckim prezbiterium na ścianie południowej.

Odkrywka nr **pd. łuk tęczowy 1**

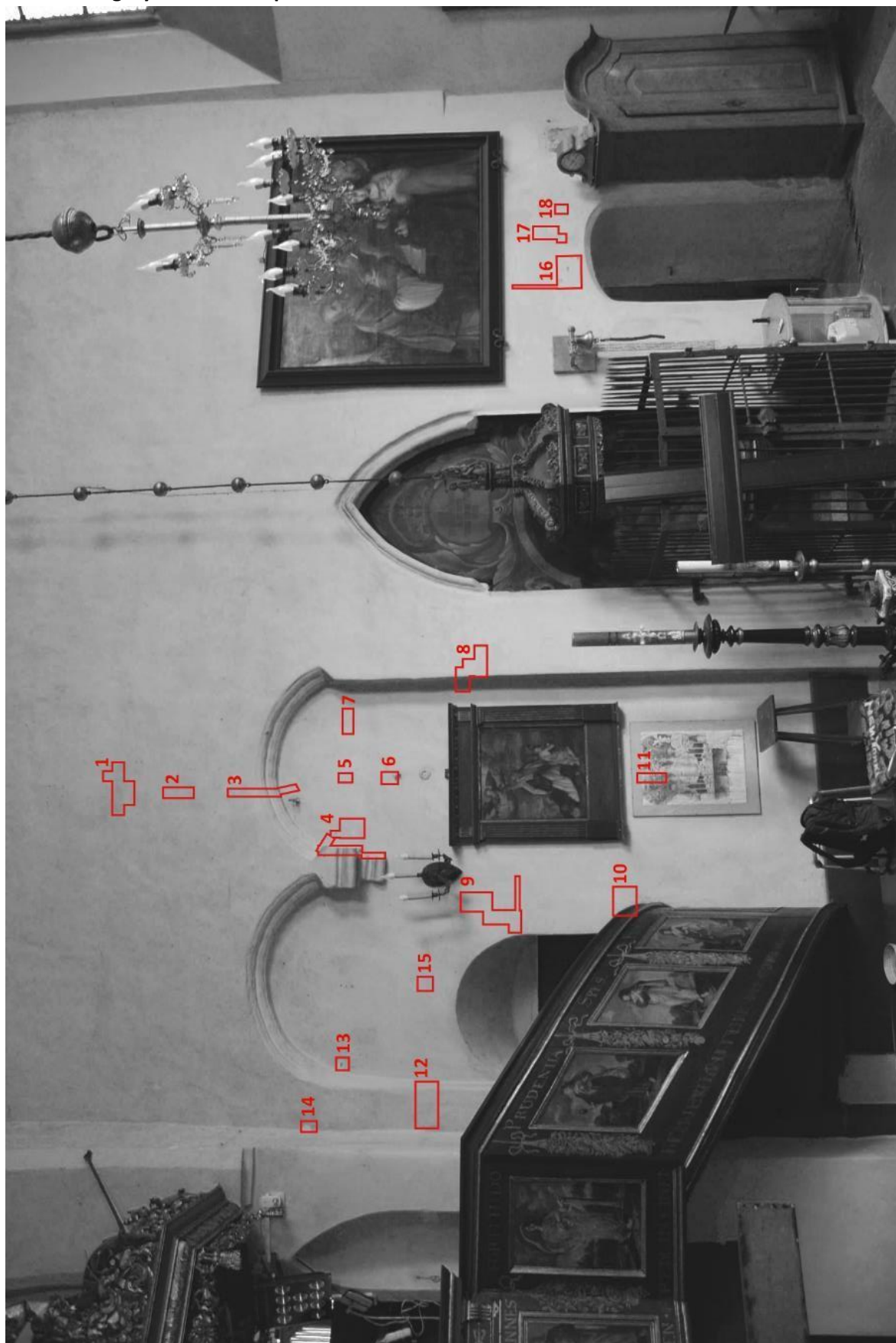
nr odkrywki	pd. łuk tęczowy 1	
Lokalizacja	łuk dzielący gotyckie prezbiterium od nawy, ściana południowa, podłucze łuku tęczowego	
Opis miejsca	przy krawędzią ze ścianą zachodnią łuku tęczowego	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary z czarną dekoracją	X
4.	jasnoszary	IX
5.	tynk	IX?
6.	cegła	I-III?

Odkrywka nr **pd. łuk tęczowy 2**

nr odkrywki	pd. łuk tęczowy 2	
Lokalizacja	łuk dzielący gotyckie prezbiterium od nawy, ściana południowa, podfucze łuku tęczowego	
Opis miejsca	przy krawędzią ze ścianą zachodnią łuku tęczowego, poniżej odkrywki nr 1	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary z czarną dekoracją	X
4.	jasnoszary	IX
5.	tynk	IX
6.	cegła	I-III?

Prezbiterium gotyckie – ściana północna.

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek w dawnym gotyckim prezbiterium na ścianie północnej.

Odkrywka nr p1n-wsch. prezb. 1

nr odkrywki	p1n-wsch. prezb. 1	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ponad (ok. 1 m) i od wschodu półkolistą niszą, puste miejsce może odzwierciedlać kształt obiektu, który tu wisiał i został obmalowany	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	ciemny szary z czarną dekoracją	X

4.	biała pobiata	X
5.	biała pobiata	X?
6.	jasna, szaroróżowa pobiata (szklista powierzchnia)	IX?
7.	tynk	IX
8.	cegła	I-III?

Odkrywka nr **płn-wsch. prezb. 2**

nr odkrywki	płn-wsch. prezb. 2	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ponad (ok. 0,5 m) i od wschodu półkolistą niszą, poniżej odkrywki nr 1	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI

3.	ciemny szary z czarną dekoracją	X
4.	biała pobiata	X
5.	biała pobiata	X?
6.	jasna, szaroróżowa pobiata (szklista powierzchnia)	III?
7.	tynk	III
8.	cegła	I-III?

Odkrywka nr **p1n-wsch. prezb. 3**

nr odkrywki	p1n-wsch. prezb. 3	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	półkolisty łuk zamykający I niszę od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	niebiesko szary z czarną dekoracją (w niszy)	X
5.	biała pobiata	X
6.	cienka zacierka zaprawy	X
7.	szary	IX
8.	biała pobiata	IX

9.	cienka zacierka zaprawy	IX
10.	szary	VI/VII?
11.	biała pobiata	VI/VII?
12.	cegła	I/III?

Odkrywka nr **p1n-wsch. prez. 4**

nr odkrywki	płn-wsch. prezb. 4	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	półkolisty łuk zamykający I niszę od wschodu, wspornik nasady łuków I i II niszy oraz ściana I niszy od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
ściana niszy		
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	niebiesko szary z czarną dekoracją (w niszy)	X
5.	biała pobiąta	X
6.	tynk	IX
profil łuku i wspornik		
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	niebiesko szary z czarną dekoracją (w niszy)	X
5.	biała pobiąta	X
6.	cienka zacierka zaprawy	X
7.	szary	IX
8.	biała pobiąta	IX
9.	cienka zacierka zaprawy	IX
10.	szary	VI/VII?
11.	biała pobiąta	VI/VII?
12.	cegła	I/III?

Odkrywka nr p1n-wsch. prezb. 5

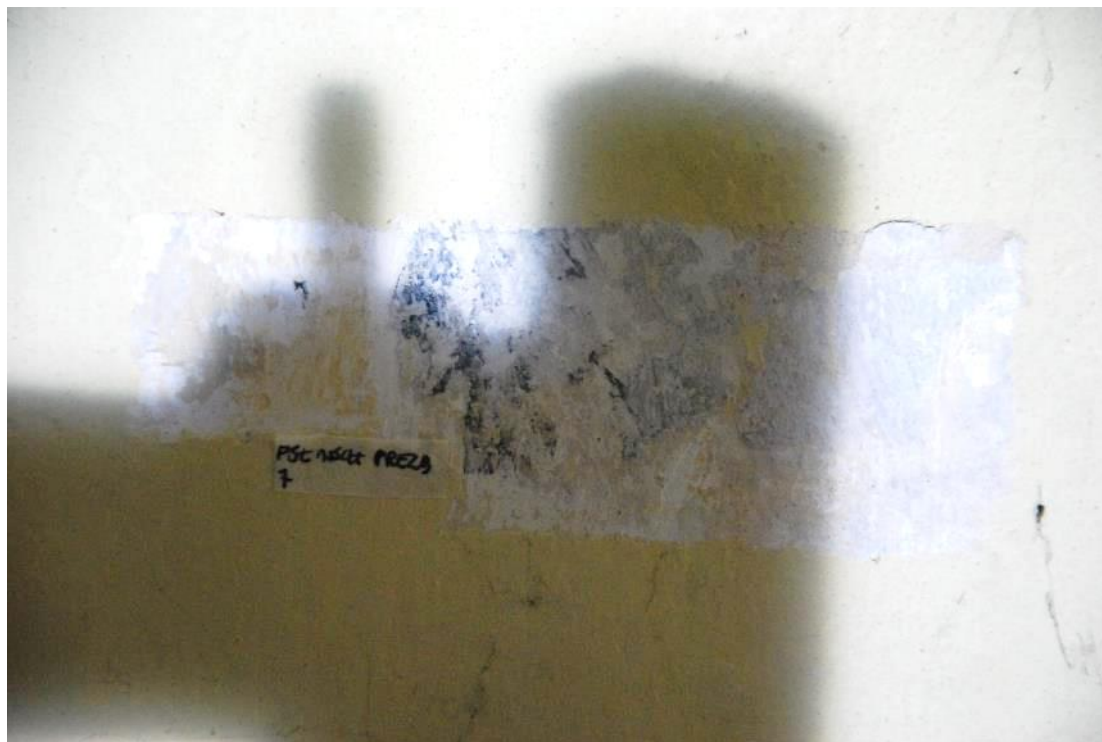
nr odkrywki	p1n-wsch. prezb. 5	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana i niszy od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	niebiesko szary z czarną dekoracją (w niszy)	X
5.	biała pobiata	X
6.	tynk	IX

Odkrywka nr ptn-wsch. prezb. 6

nr odkrywki	ptn-wsch. prezb. 6	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana I niszy od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	niebiesko szary z czarną dekoracją (w niszy)	X
5.	biała pobiata	X
6.	tynk	IX

Odkrywka nr p1n-wsch. prezb. 7

nr odkrywki	p1n-wsch. prezb. 7	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana I niszy od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	niebiesko szary z czarną dekoracją (w niszy)	X
5.	biała pobiata	X
6.	tynk	IX

Odkrywka nr pfn-wsch. prezb. 8

nr odkrywki	pfn-wsch. prezb. 8	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana pomiędzy I półkolistą niszą od wschodu a ostrołukową niszą z chrzcielnicą, na wysokości nasady łuku ostrołukowej niszy.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	niebiesko szary z czarną dekoracją (w niszy)	X
5.	biała pobiata	X
6.	cienka zacierka tynku	X
7.	jasnougrowy laserunek	VI/VII ?
8.	biała pobiata	VI/VII ?
9.	tynk wapienno-piaskowy	VI/VII ?
10.	jasnoszara	I-III ?
11.	cienka pobiata	I-III ?
12.	bardzo cienka zacierka tynku	I-III ?
13.	spoina muru - zaprawa wapienno-piaskowa o ciepłym, żółtawym kolorze, z dużymi ziarnami wapna	I-III ?
14.	cegła	I-III ?

Odkrywka nr p1n-wsch. prezb. 9

nr odkrywki	p1n-wsch. prezb. 9	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana należąca do obszaru wspólnego I i II niszy, krawędź ościeża przejścia na ambonę wewnętrzną oraz ściany północnej	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	biała pobiała	XIII

3.	zacierka tynku - doraźne naprawy?	XII?
4.	ciemny żółty	XI
5.	biała pobiata	XI
6.	niebiesko szary z czarną dekoracją (w niszy)	X
7.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	cienka zacierka tynku	IX
9.	jasnougrowy laserunek	VI/VII ?
10.	biała pobiata	VI/VII ?
11.	tynk	III-VIII?
12	cegła	I-III ?

Odkrywka nr p1n-wsch. **prezb. 10**

nr odkrywki	p1n-wsch. prezb. 10	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana należąca do obszaru wspólnego I i II niszy, krawędź ościeża przejścia na ambonę wewnętrzną oraz ściany północnej, nad poręczą balustrady ambony wewnętrznej	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnozółta	XIII
2.	tynek - szary (z dodatkami cementowymi)	XIII
3.	jasnoszara	I-III ?
4.	cienka pobiąta	I-III ?
5.	bardzo cienka zacierka tynku	I-III ?
6.	spoina muru - zaprawa wapienno-piaskowa o ciepłym, żółtawym kolorze, z dużymi ziarnami wapna	I-III ?

Odkrywka nr p1n-wsch. prezb. 11

nr odkrywki	p1n-wsch. prezb. 11	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana należąca do obszaru wspólnego I i II niszy, krawędź ościeża przejścia na ambonę wewnętrzną oraz ściany północnej, nad poręczą balustrady ambony wewnętrznej	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	tynek - szary (z dodatkami cementowymi)	XIII
3.	cegła	I-III ?

Odkrywka nr p1n-wsch. prezb. 12

nr odkrywki	p1n-wsch. prezb. 12	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana między narożnikiem ambony a II niszą od wschodu; odkrywka do warstw najstarszych (?)	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	cienka zacierka tynku	XI
4.	górną część odkrywki: tynk - szary, z dodatkami cementowymi (uzupełnienie ubytku)	XI?
5.	dolną część odkrywki: ciemny szary (niebiesko szary) z czarną dekoracją	X
6.	dalej kontynuacja od warstwy nr 5: biała pobiata	X
7.	jasnoszary	IX
8.	biała pobiata	IX

9.	tynek wapienno-piaskowy	IX
10.	biała (kremowa) pobiata	VI/VII ?
11.	cienki tynek wapienno-piaskowy	VI/VII ?
12.	jasnougrowa	I-III ?
13.	biała pobiata	I-III ?
14.	cienka warstwa tynku wapienno - piaskowego	I-III ?
15.	cegła	I-III ?

Odkrywka nr ptn-wsch. prezb. 13

nr odkrywki	ptn-wsch. prezb. 13	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	obszar wewnątrz II niszy od wschodu, przy lewej krawędzi	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	niebiesko szary z czarną dekoracją (w niszy)	X
5.	biała pobiąta	X
6.	tynk	XI?

Odkrywka nr p1n-wsch. prezb. 14

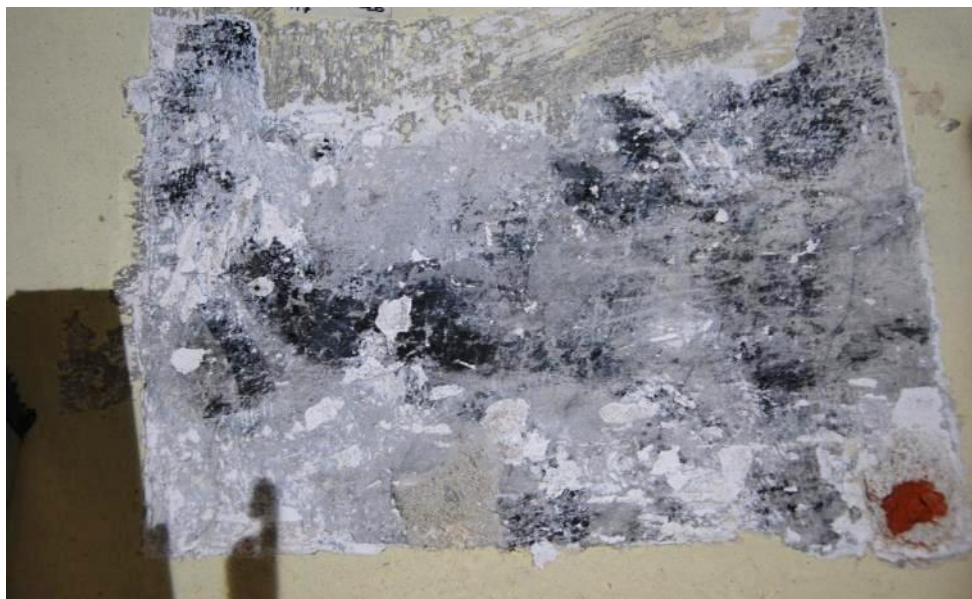
nr odkrywki	p1n-wsch. prezb. 14	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	obszar wewnątrz II niszy od wschodu, przy lewej krawędzi	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	cienka zacierka tynku	XI
4.	górną część odkrywki: tynk - szary, z dodatkami cementowymi (uzupełnienie ubytku)	XI?
5.	dolną część odkrywki: ciemny szary (niebiesko szary) z czarną dekoracją	X
6.	dalej kontynuacja od warstwy nr 5: biała pobiata	X
7.	jasnoszary	IX
8.	biała pobiata	IX
9.	tynk wapienno-piaskowy	IX
10.	biała (kremowa) pobiata	VI/VII ?
11.	cienki tynk wapienno-piaskowy	VI/VII ?

Odkrywka nr pfn-wsch. prezb. 15

nr odkrywki	pfn-wsch. prezb. 15	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	obszar wewnątrz II niszy od wschodu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XII
3.	biała pobiała	XII
4.	niebiesko szary z czarną dekoracją (w niszy)	XI
5.	biała pobiała	XI
6.	tynk	XI?

Odkrywka nr **pfn-wsch. prezb. 16**

nr odkrywki	pfn-wsch. prezb. 16	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana nad wejściem do zakrystii; widoczna dekoracja malarska czarnym konturem na szarej monochromii	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	szara	XIII?
3.	biała pobiata	XIII
4.	ciemny szary - wraz z dekoracją poprawioną ciemną czernią	X
5.	jasnyszary - dekoracja namalowaną czernią	IX
6.	biała pobiata	IX
7.	tynk	IX?

Odkrywka nr ptn-wsch. prezb. 17

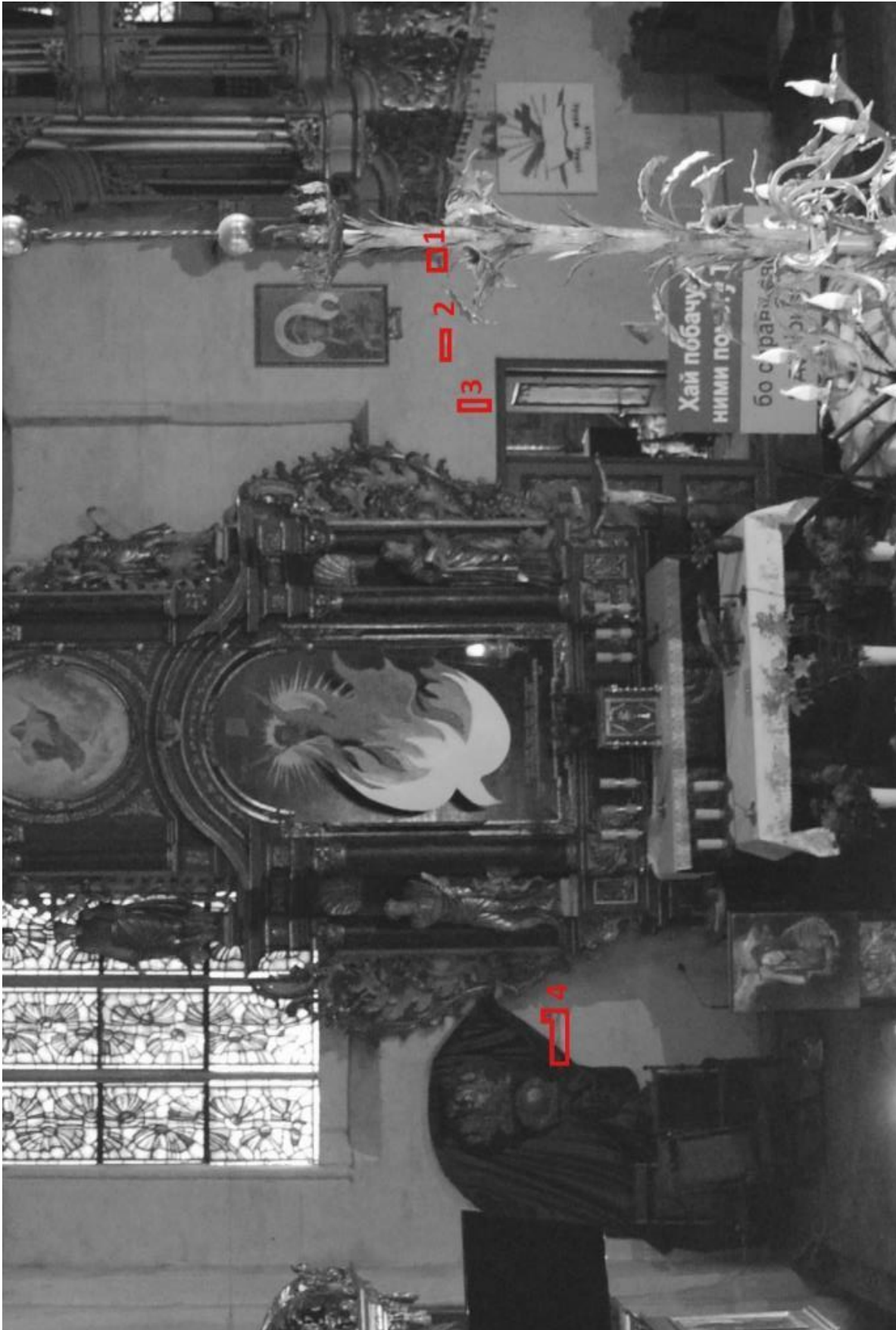
nr odkrywki	ptn-wsch. prezb. 17	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana nad wejściem do zakrystii	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	szara	XIII?
3.	biała pobiata	XIII
4.	ciemny szary - wraz z dekoracją poprawioną ciemną czernią	X
5.	Jasny szary - dekoracja namalowaną czernią	IX
6.	biała pobiata	IX
7.	tynek	IX?
8.	szara	VI/VII?
9.	biała (kremowa) pobiata	VI/VII?
10.	zacierka tynku	VI/VII?
11.	szara	I-III?
12.	biała pobiata	?
13.	tynek	?
14.	cegła	I-III

Odkrywka nr p1n-wsch. prezb. 18

nr odkrywki	p1n-wsch. prezb. 18	
Lokalizacja	ściana północna, dawne gotyckie prezbiterium	
Opis miejsca	ściana nad wejściem do zakrystii	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	szara	XIII?
3.	biała pobiata	XIII
4.	ciemny szary - wraz z dekoracją poprawioną ciemną czernią	X
5.	jasnyszary - dekoracja namalowaną czernią	IX
6.	biała pobiata	IX
7.	tynk	IX?
8.	szara	I-III?
9.	biała pobiata	?
10.	tynk	?
11.	cegła	I-III

Ściana południowa – na osi nawy głównej

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek na ścianie południowej.

Odkrywka nr **pd. naw. gł. 1**

nr odkrywki	pd. naw. gł. 1	
Lokalizacja	ściana południowa, nawa główna	
Opis miejsca	nad wejściem do kruchty, na styku z pasem ażurowej dekoracji empory organowej	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	cienka zacierka	XI
5.	ciemno czarna dekoracja (poprawiona)	X
6.	jasno szary z czarną dekoracją	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	tynk	IX?
9.	cegła	I-III?

Odkrywka nr **pd. naw. gł. 2**

nr odkrywki	pd. naw. gł. 2	
Lokalizacja	ściana południowa, nawa główna	
Opis miejsca	nad wejściem do kruchty	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	cienka zacierka	XI
5.	ciemno czarna dekoracja (poprawiona)	X
6.	jasno szary z czarną dekoracją	IX
7.	biała pobiała	IX
8.	tynk	IX?
9.	cegła	I-III?

Odkrywka nr **pd. naw. gł. 3**

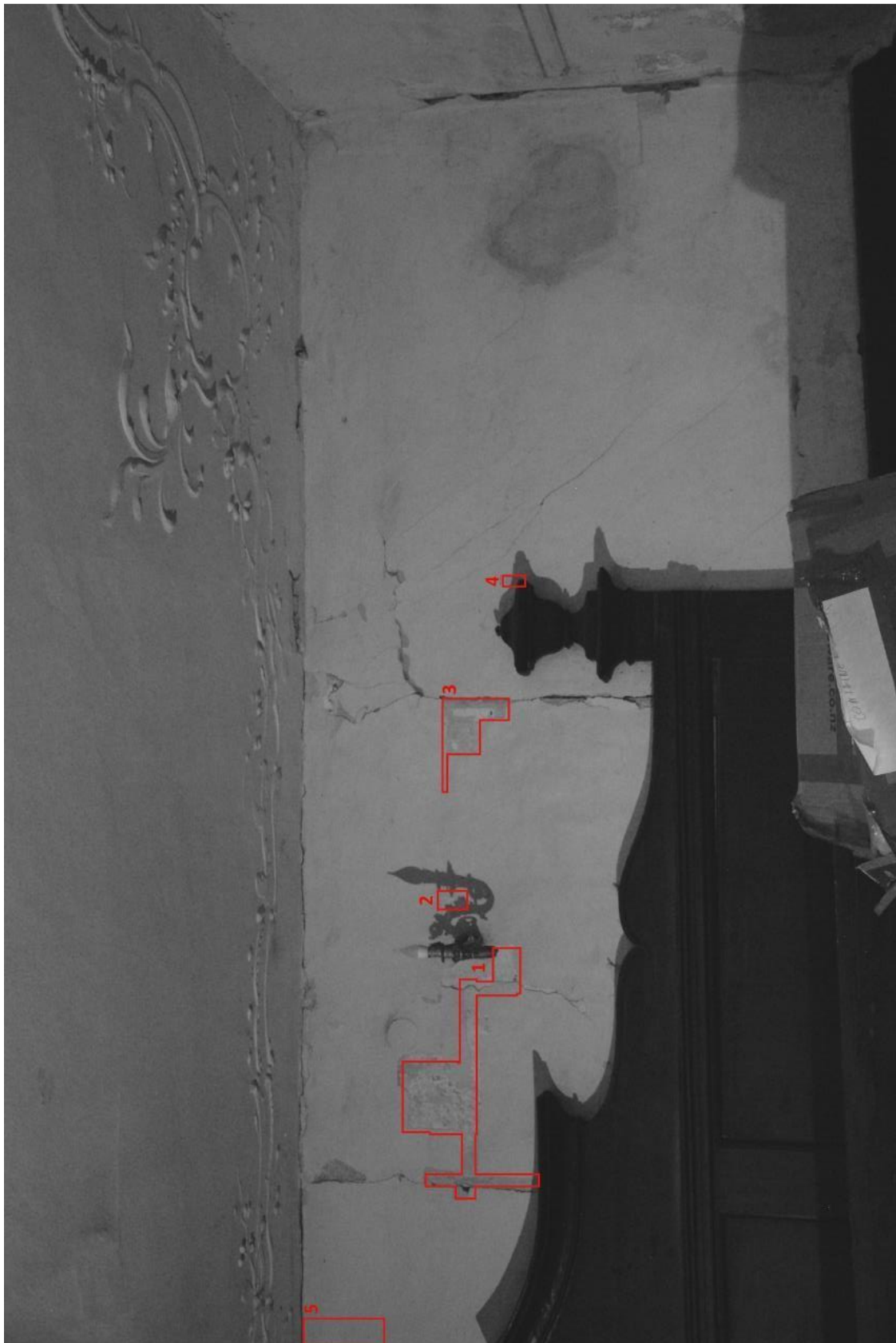
nr odkrywki	pd. naw. gł. 3	
Lokalizacja	ściana południowa, nawa główna	
Opis miejsca	nad wejściem do kruchty	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI

Odkrywka nr **pd. naw. gł. 4**

nr odkrywki	pd. naw. gł. 4	
Lokalizacja	ściana południowa, nawa główna	
Opis miejsca	po wschodniej stronie ołtarza głównego	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiąta	X
6.	dekoracja malarska: ugrowe tło na zewnątrz, ciemno-czarna szeroka bordiura, czerwone tło wewnątrz, czarny ornament	X
7.	biała pobiąta	X
8.	dekoracja malarska: ugrowe tło na zewnątrz, czarna wąska bordiura, czerwone tło, czarny ornament	IX
9.	biała pobiąta	IX

Ściana zachodnia – pod chórem muzycznym (transept)

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek ścianie zachodniej – pod chórem muzycznym (transept).

Odkrywka nr zach. chór (I) 1

nr odkrywki	zach. chór (I) 1	
Lokalizacja	ściana zachodnia pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	najstarsza zachowana część ściany, między otworem dwuskrzydłowych drzwi (dziś zamurowane) a dawnym przejściem przy prawej krawędzi ściany (zamurowany)	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	dekoracja malarska: ugrówce tło oraz fragmentarycznie czerwień	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	dekoracja malarska na szaroniebieskim tle - ślady "girlandy" w kolorze ziemi zielonej	IV
9.	biała pobiata	IV
10.	dekoracja malarska - na różowawym tle	III
11.	biała pobiata	III

Odkrywka nr zach. chór (I) 2

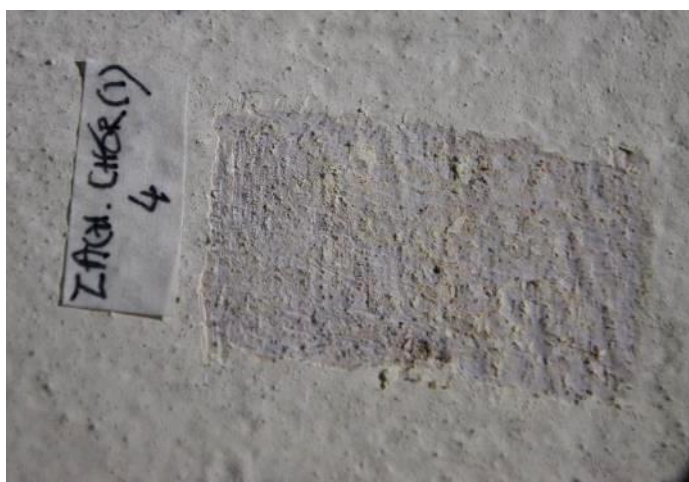
nr odkrywki	zach. chór (I) 2	
Lokalizacja	ściana zachodnia pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana pomiędzy dwoma nieistniejącymi już otworami wejściowymi z różnych okresów, na prawo od odkrywki nr 1	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	biała pobiata	?
7.	biała pobiata	?

Odkrywka nr zach. chór (I) 3

nr odkrywki	zach. chór (I) 3	
Lokalizacja	ściana zachodnia pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	prawa, skrajna część zachowanej starszej części ściany zachodniej, pomiędzy dawnymi otworami wejściowymi (granice wyznacza pionowe pęknięcie w miejscu drewnianej futryny i zamurownaego w fazie X przejścia)	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiąta	X

Odkrywka nr zach. chór (I) 4

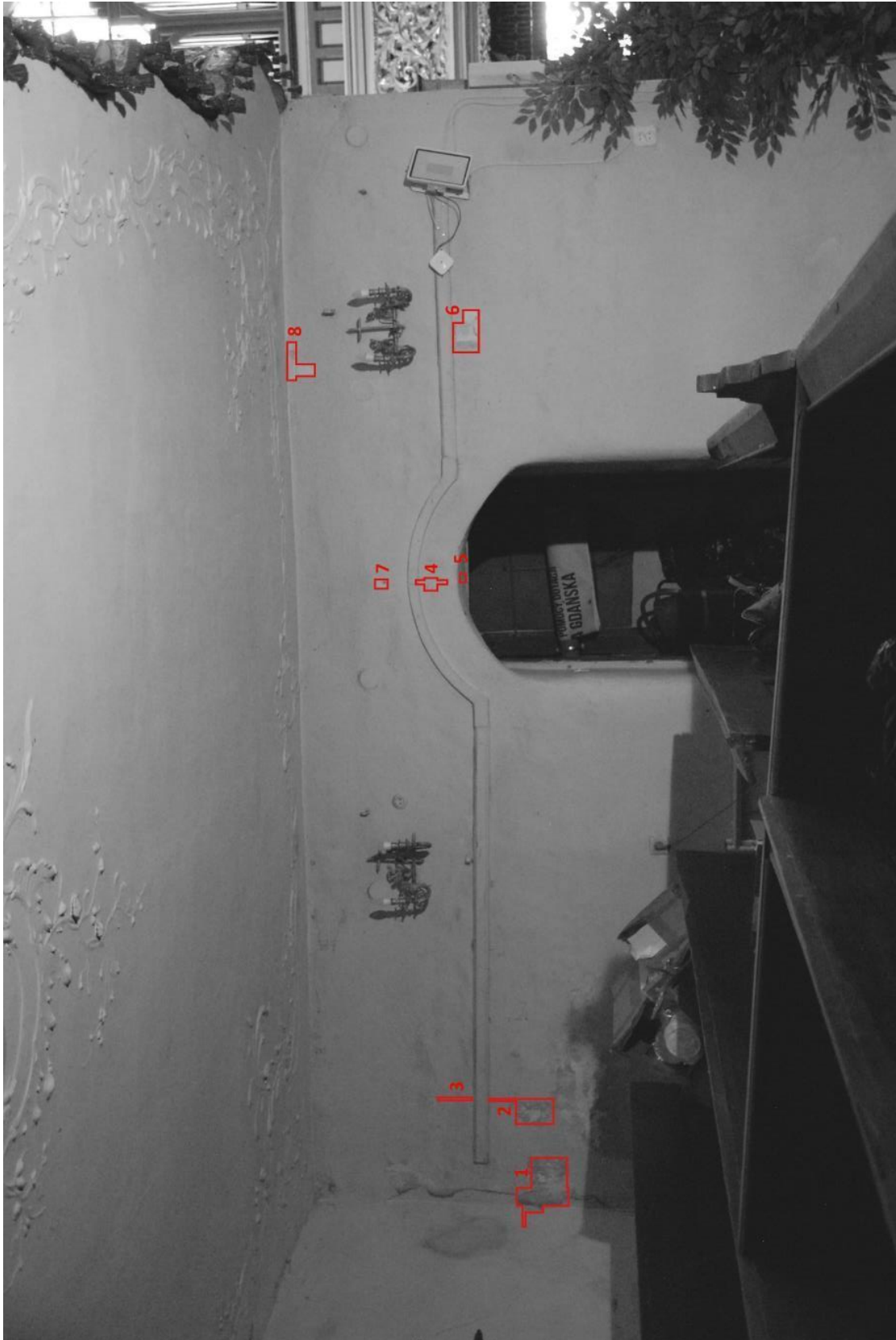
nr odkrywki	zach. chór (I) 4	
Lokalizacja	ściana zachodnia pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	miejsce po pierwotnym otworze drzwiowym na ścianie zachodniej (zamurowany prawdopodobnie w fazie X)	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	różowa	XII
3.	tynk z dodatkiem cementu	XII

Odkrywka nr zach. chór (I) 5

nr odkrywki	zach. chór (I) 5	
Lokalizacja	ściana zachodnia pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	górną część (z warstwami malarskimi) jest zachowaną starszą częścią ściany zachodniej, natomiast dolna wyznacza miejsce dwuskrzydłowych drzwi wykonanych w fazie X i zamurowanych w fazie XII lub XIII	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	górną część odkrywki: ciemny żółty	XI
3.	górną część odkrywki: biała pobiąta	XI
4.	dolną część odkrywki: tynk z dodatkiem cementu	XIII

Ściana północna pod chórem muzycznym (transept)

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek ścianie północnej – pod chórem muzycznym (transept).

Odkrywka nr p1n chór (I) 1

nr odkrywki	p1n chór (I) 1	
Lokalizacja	ściana północna pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	prawdopodobnie w fazie IV, rozbudowując wieżę i zachodnią część bryły kościoła, był to ciąg komunikacyjny - kościół był połączony z dobudówką renesansową zamurowanymi w fazie X drzwiami (lub przejściem), które od strony kościoła, po prawej stronie ograniczała ściana o wyoblonym przebiegu	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiąta	X
6.	jasnoszary (brudny)	IX
7.	biała pobiąta	IX
8.	tynek	IV-VIII?

Odkrywka nr **płn chór (I) 2**

nr odkrywki	płn chór (I) 2	
Lokalizacja	ściana północna pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana północna pod chórem, tak jak i południowa, szczególnie w przyziemiu, prezentuje bardzo zły stan zachowania, co wpłynęło na ilość zachowanych warstw	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary (brudny)	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	tynk	IV-VIII?

Odkrywka nr p1n chór (I) 3

nr odkrywki	p1n chór (I) 3	
Lokalizacja	ściana północna pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	nad drewnianą listwą	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X

Odkrywka nr **płn chór (I) 4**

nr odkrywki	płn chór (I) 4	
Lokalizacja	ściana północna pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	nad wejściem do przybudówki	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X

Odkrywka nr ptn chór (I) 5

nr odkrywki	ptn chór (I) 5	
Lokalizacja	ściana północna pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	ościeże przejścia do przybudówki	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X

Odkrywka nr **płn chór (I) 6**

nr odkrywki	płn chór (I) 6	
Lokalizacja	ściana północna pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	prawa część ściany, na wysokości półkolistego zamknięcia otworu drzwiowego do przybudówki północnej (szachulcowej)	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	dolna część odkrywki: szary tynk z dodatkami cementu	XI
4.	biała pobiała	XI
5.	ciemny szary	X
6.	biała pobiała	X
7.	jasny szary	IX

Odkrywka nr **płn chór (I) 7**

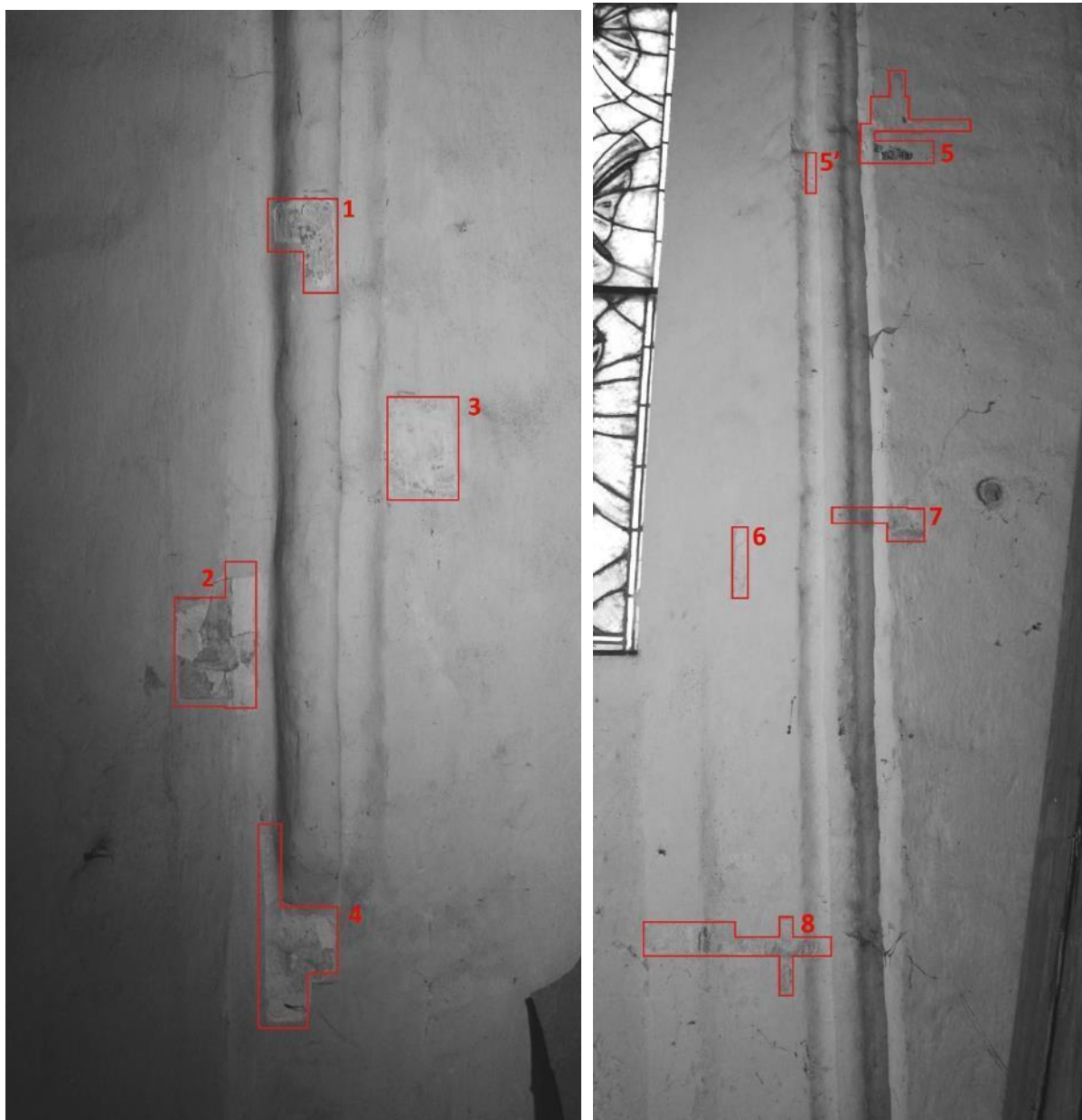
nr odkrywki	płn chór (I) 7	
Lokalizacja	ściana północna pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	nad otworem drzwiowym do przybudówki szachulcowej	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiała	X

Odkrywka nr **płn chór (I) 8**

nr odkrywki	płn chór (I) 8	
Lokalizacja	ściana północna pod prospektem organowym Dalitz'a	
Opis miejsca	na styku ze stropem	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiąta	X

Ściana południowa – poziom chóru muzycznego (transept) – ślady dawnego laskowania (wschodnie i zachodnie)

Odkrywka nr **pd. chór (I) emp. 1**

nr odkrywki	pd. chór (I) emp. 1	
Lokalizacja	ściana południowa, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	zachowane laskowanie wokół okna, część wschodnia	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	biała pobiata	?
9.	biała pobiata - różowawe tło	III?
10.	kremowa pobiata	I-II?
11.	kształtka ceglana	I-II?

Odkrywka nr **pd. chór (I) emp. 2**

nr odkrywki	pd. chór (I) emp. 2	
Lokalizacja	ściana południowa, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	zachowane laskowanie wokół okna, część wschodnia	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiąta	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiąta	IX
8.	kremowa pobiąta	VI?
9.	tynek wapienno-piaskowy z dużymi ziarnami wapna	VI
10.	kremowa pobiąta	I-II?
11.	kształtka ceglana	I-II?

Odkrywka nr **pd. chór (I) emp. 3**

nr odkrywki	pd. chór (I) emp. 3	
Lokalizacja	ściana południowa, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	zachowane laskowanie wokół okna, część wschodnia	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	kremowa pobiata	VI?
9.	kremowa pobiata	I-II?
10.	cegła	I-II?

Odkrywka nr **pd. chór (I) emp. 4**

nr odkrywki	pd. chór (I) emp. 4	
Lokalizacja	ściana południowa, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	zachowane laskowanie wokół okna, część wschodnia	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	kremowa pobiata	VI?
9.	kremowa pobiata	I-II?
10.	cegła	I-II?

Odkrywka nr **pd. chór (I) emp. 5**

nr odkrywki	pd. chór (I) emp. 5	
Lokalizacja	ściana południowa, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	zachowane laskowanie wokół okna, część zachodnia	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary oraz ciemnoczarne wymalowania (nieznany zakres)	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	kremowa pobiata	VI?
9.	tynek wapienno-piaskowy z dużymi ziarnami wapna	VI
10.	kremowa pobiata	I-II?
11.	cegła	I-II?

Odkrywka nr **pd. chór (I) emp. 5'**

nr odkrywki	pd. chór (I) emp. 5'	
Lokalizacja	ściana południowa, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	zachowane laskowanie wokół okna, część zachodnia	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiała	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiała	IX
8.	kremowa pobiała	VI?

Odkrywka nr **pd. chór (I) emp. 6**

nr odkrywki	pd. chór (I) emp. 6	
Lokalizacja	ściana południowa, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	zachowane laskowanie wokół okna, część zachodnia	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	kremowa pobiata	VI?
9.	tynk wapienno-piaskowy z dużymi ziarnami wapna	VI
10.	kremowa pobiata	I-II?
11.	cegła	I-II?

Odkrywka nr **pd. chór (I) emp. 7**

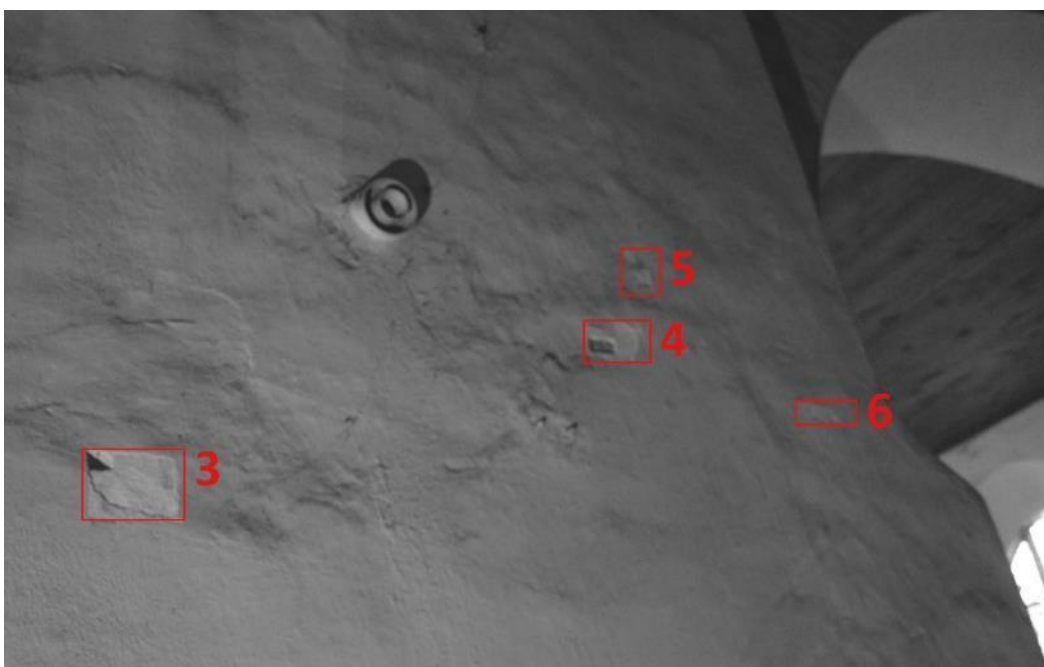
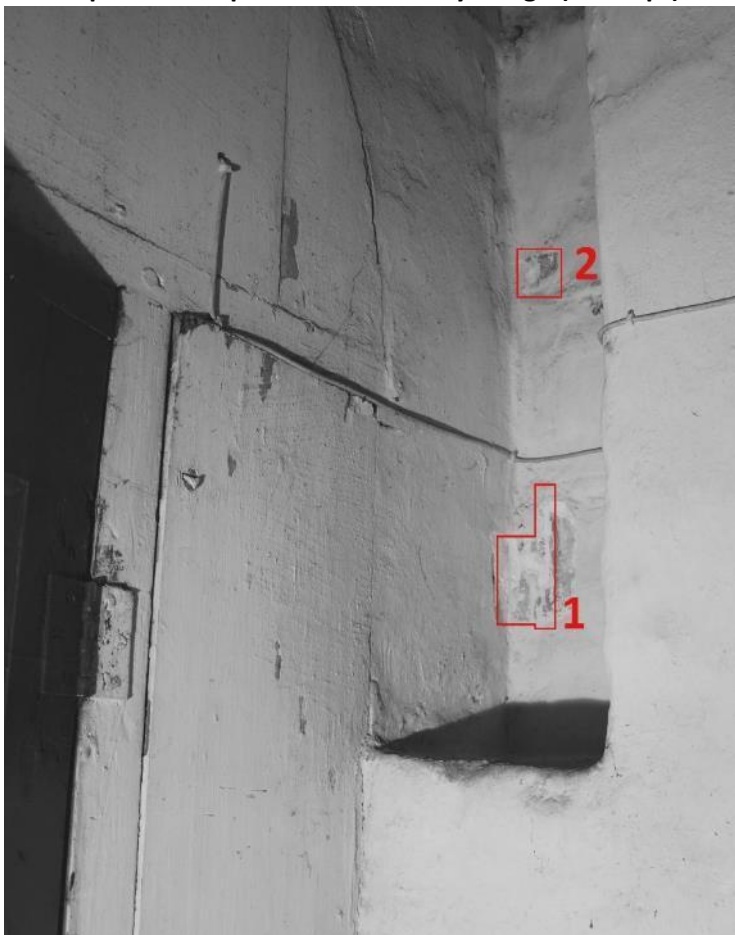
nr odkrywki	pd. chór (I) emp. 7	
Lokalizacja	ściana południowa, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	zachowane laskowanie wokół okna, część zachodnia	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiała	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiała	IX
8.	cegła	I-III?

Odkrywka nr pd. chór (I) emp. 8

nr odkrywki	pd. chór (I) emp. 8	
Lokalizacja	ściana południowa, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	zachowane laskowanie wokół okna, część zachodnia	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	kremowa pobiata	VI?
9.	kremowa pobiata	I-II?
10.	cegła	I-II?

Ściana północna – poziom chóru muzycznego (transept)

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek na ścianie północnej.

Odkrywka nr p1n chór (I) emp. 1

nr odkrywki	p1n chór (I) emp. 1	
Lokalizacja	ściana północna, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	prawdopodobnie jest to fragment ściany dołączony do bryły kościoła z kompleksu szpitala Bożego Ciała, znajduje się tu najwięcej warstw monochromii i pobiał (biorąc pod uwagę cały budynek kościoła)	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	ciemny, szaroczarny	X
5.	biała pobiała	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiała	IX

Odkrywka nr **płn chór (I) emp. 2**

nr odkrywki	płn chór (I) emp. 2	
Lokalizacja	ściana północna, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	prawdopodobnie jest to fragment ściany dołączony do bryły kościoła z kompleksu szpitala Bożego Ciała, znajduje się tu najwięcej warstw monochromii i pobiał (biorąc pod uwagę cały budynek kościoła)	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	ciemny szaroczarny	X
5.	biała pobiała	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiała	IX
8.	jasnoszara	VIII?
9.	biała pobiała	VIII?
10.	kremowa pobiała	IV-VII?
11.	kremowa pobiała	IV-VII?
12.	kremowa pobiała	I-III?
13.	kremowa pobiała	I-III?
14.	cegła (czarno-czerwona: może świadczyć o pożarze)	I-III?

Odkrywka nr p1n chór (I) emp. 3

nr odkrywki	p1n chór (I) emp. 3	
Lokalizacja	ściana północna, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca		
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiąta	X
6.	zacierka tynku z dodatkami cementowymi	X
7.	jasnoszary	IX
8.	biała pobiąta	IX
9.	kremowa pobiąta	VIII
10.	tynek wapienno-piaskowy z dużymi ziarnami wapna	VIII

Odkrywka nr p1n chór (I) emp. 4

nr odkrywki	p1n chór (I) emp. 4	
Lokalizacja	ściana północna, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana mogła być wcześniej częścią szpitala Bożego Ciała; czarna warstwa na cegle mogła mieć związek z pożarami szpitala Bożego Ciała	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiąta	X
6.	zacierka tynku z dodatkami cementowymi	X
7.	jasnoszary	IX
8.	biała pobiąta	IX
9.	kremowa pobiąta	VIII

10.	tynek wapienno-piaskowy z dużymi ziarnami wapna	VIII
11.	czarna	I-III?
12.	cienka zacierka tynku	I-III?
13.	cegła	I-III?

Odkrywka nr **płn chór (I) emp. 5**

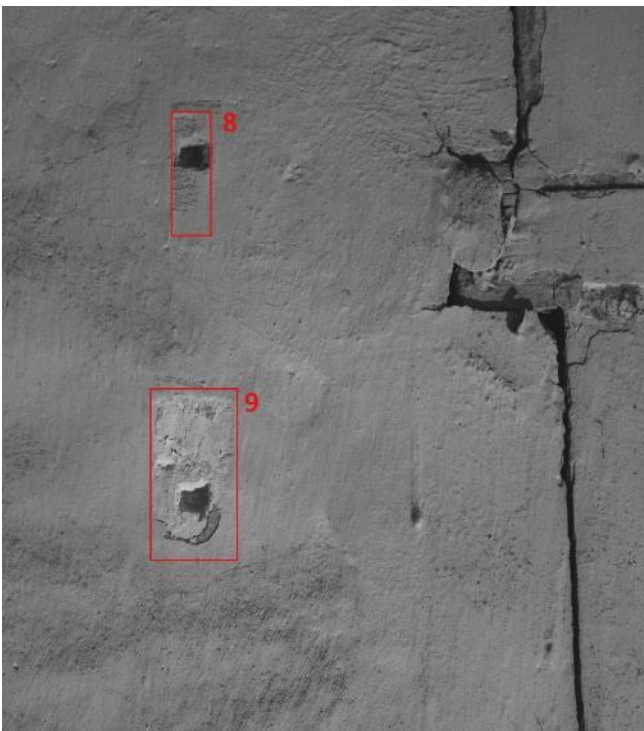
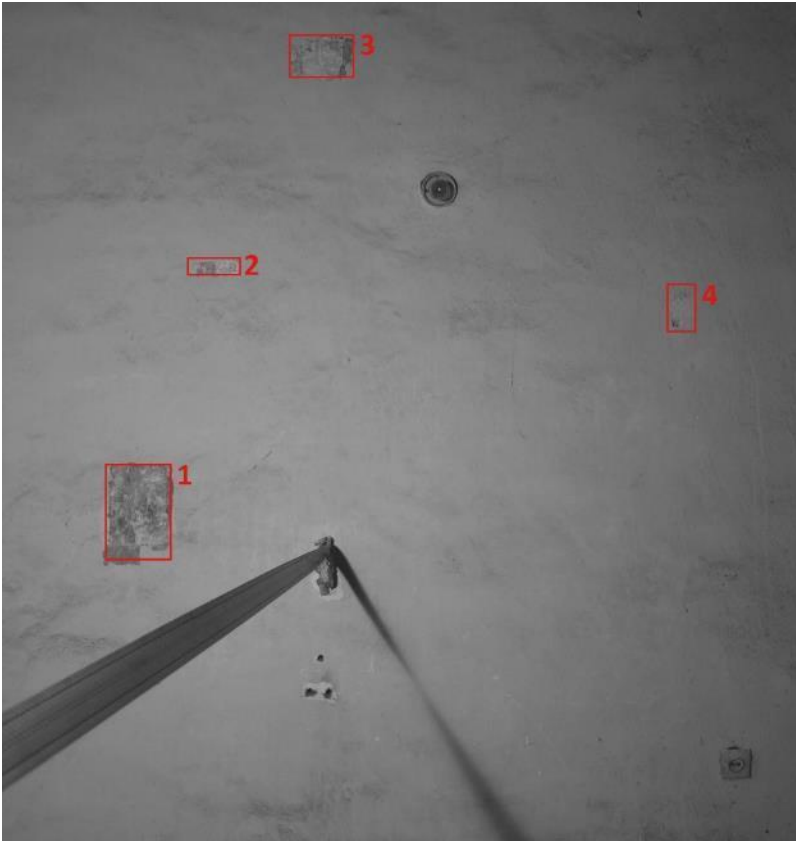
nr odkrywki	płn chór (I) emp. 5	
Lokalizacja	ściana północna, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana została zatynkowana w fazie VIII, kiedy Bartel Ranisch budował nawę główną	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiała	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiała	IX

Odkrywka nr p1n chór (I) emp. 6

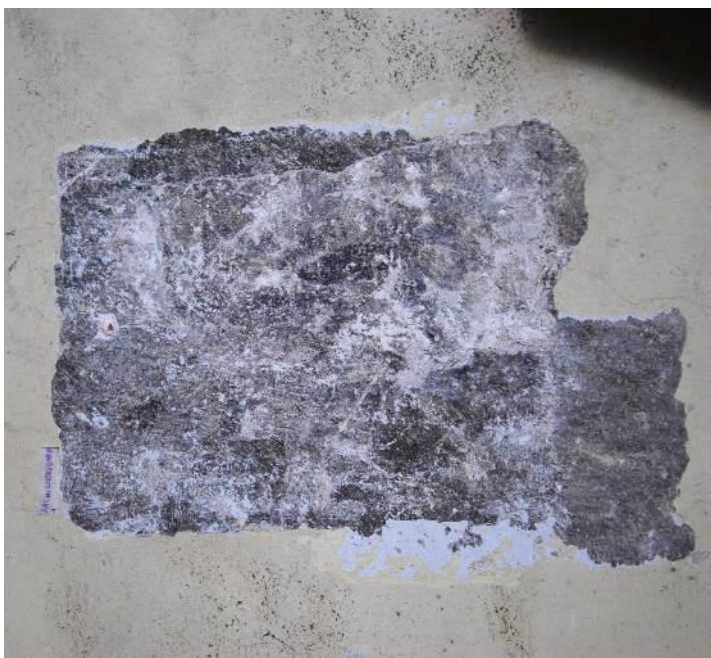
nr odkrywki	p1n chór (I) emp. 6	
Lokalizacja	ściana północna, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana została zatynkowana w fazie VIII, kiedy Bartel Ranisch budował nawę główną	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	tynk wapienno-piaskowy z dużymi ziarnami wapna	XIII

Ściana zachodnia – poziom chóru muzycznego (transept) – ściana za organami Dalitz'a. (zachodnie)

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek na niszy II (od wschodu) na ścianie zachodniej i drzwiach zachodnich.

Odkrywka nr zach. chór (I) emp. 1

nr odkrywki	zach. chór (I) emp. 1	
Lokalizacja	ściana zachodnia, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana mogła zostać przebudowana w fazie IV, kiedy do bryły kościoła dołączono wieżę zachodnią	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	tynk - zacierka	IX
7.	czarna	VIII?
8.	tynk - zacierka	VIII?
9.	cegła	I-IV?

Odkrywka nr zach. chór (I) emp. 2

nr odkrywki	zach. chór (I) emp. 2	
Lokalizacja	ściana zachodnia, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana mogła zostać przebudowana w fazie IV, kiedy do bryły kościoła dołączono wieżę zachodnią	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX

Odkrywka nr zach. chór (I) emp. 3

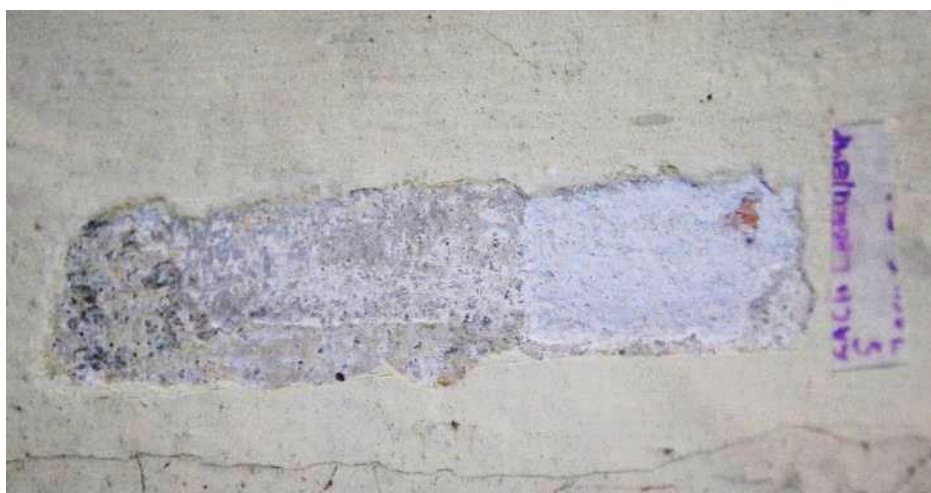
nr odkrywki	zach. chór (I) emp. 3	
Lokalizacja	ściana zachodnia, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana mogła zostać przebudowana w fazie IV, kiedy do bryły kościoła dołączono wieżę zachodnią	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	tynk	VI?
9.	kremowa pobiata	I-IV?
10.	grubsza biała pobiata/ cienki tynk	I-IV?
11.	cegła	I-IV?

Odkrywka nr zach. chór (I) emp. 4

nr odkrywki	zach. chór (I) emp. 4	
Lokalizacja	ściana zachodnia, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana mogła zostać przebudowana w fazie IV, kiedy do bryły kościoła dołączono wieżę zachodnią	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	kremowa pobiata?	VI-VIII
9.	tynk	IV-VIII?
10.	cegła	I-IV?

Odkrywka nr zach. chór (I) emp. 5

nr odkrywki	zach. chór (I) emp. 5	
Lokalizacja	ściana zachodnia, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana mogła zostać przebudowana w fazie IV, kiedy do bryły kościoła dołączono wieżę zachodnią	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	tynk	IV-VIII?

Odkrywka nr zach. chór (I) emp. 6

nr odkrywki	zach. chór (I) emp. 6	
Lokalizacja	ściana zachodnia, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana mogła zostać przebudowana w fazie IV, kiedy do bryły kościoła dołączono wieżę zachodnią	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiąta	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiąta	IX
8.	tynk	IV-VIII?

Odkrywka nr zach. chór (I) emp. 7

nr odkrywki	zach. chór (I) emp. 7	
Lokalizacja	ściana zachodnia, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana mogła zostać przebudowana w fazie IV, kiedy do bryły kościoła dołączono wieżę zachodnią	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiąta	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiąta	IX
8.	tynk	VI?

Odkrywka nr zach. chór (I) emp. 8

nr odkrywki	zach. chór (I) emp. 8	
Lokalizacja	ściana zachodnia, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana mogła zostać przebudowana w fazie IV, kiedy do bryły kościoła dołączono wieżę zachodnią	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiała	X
6.	tynk z dodatkiem cementu	X?

Odkrywka nr zach. chór (I) emp. 9

nr odkrywki	zach. chór (I) emp. 9	
Lokalizacja	ściana zachodnia, chór muzyczny z organami Dalitz'a	
Opis miejsca	ściana mogła zostać przebudowana w fazie IV, kiedy do bryły kościoła dołączono wieżę zachodnią	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	biała pobiata	X
6.	jasnoszary	IX
7.	biała pobiata	IX
8.	tynk	VI?
9.	cegła	I-IV?

Ściana wschodnia – nawa główna dobudowana przez Barthela Ranischa w 1688 r.

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek na ścianie wschodniej nawy głównej z 1688 r..

Odkrywka nr p1n-wsch. nawa gł. 1

nr odkrywki	p1n-wsch. nawa gł. 1	
Lokalizacja	ściana wschodnia, nawa główna dobudowana przez Bartela Ranischa	
Opis miejsca	nawa główna została wykonana w 1688/89 r., jednak część tej ściany, blisko narożnika (na którym posadowiona jest ambona wewnętrzna) może należeć jeszcze do kościoła zbudowanego tylko na zrębie gotyckim, sprzed czasu wybudowania nawy głównej, stąd ślady wcześniejszej dekoracji wykonanej czerwienią żelazową na ugrowym tle w prawej części odkrywki	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI

4.	dekoracja malarska: czarny ornament na czerwonym tle, ograniczony z góry i z dołu czarną bordiurą	X
5.	dekoracja malarska: czarny ornament na czerwonym tle	VI
6.	biała pobiata	VI
7.	dekoracja malarska: czerwień żelazowa na ugrowej monochromii	I-V?
8.	biała pobiata	I-V?

Odkrywka nr **p1n-wsch. nawa gł. 2**

nr odkrywki	p1n-wsch. nawa gł. 2	
Lokalizacja	ściana wschodnia, nawa główna dobudowana przez Bartela Ranischa	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	biała pobiata	XIII
3.	tynk	XIII

Odkrywka nr p1n-wsch. nawa gł. 3

nr odkrywki	p1n-wsch. nawa gł. 3	
Lokalizacja	ściana wschodnia, nawa główna dobudowana przez Bartela Ranischa	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	tynk	XI
5.	kremowy, lekko jasnoszary	IX
6.	biała pobiąta	IX
7.	tynk	IX

Odkrywka nr p1n-wsch. nawa gł. 4

nr odkrywki	p1n-wsch. nawa gł. 4	
Lokalizacja	ściana wschodnia, nawa główna dobudowana przez Bartela Ranischa	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	jasnoszary	X/XI?
5.	biała pobiała	X/XI?
6.	ciemnoszary	X
7.	biała pobiała	X
8.	tynek	X
9.	kremowa pobiała	X
10.	jasnoszara	IX
11.	biała pobiała	IX
12.	tynek wapienno-piaskowy	I-VI?
13.	cegła	I-VI?

Odkrywka nr p1n-wsch. nawa gł. 5

nr odkrywki	p1n-wsch. nawa gł. 5	
Lokalizacja	ściana wschodnia, nawa główna dobudowana przez Bartela Ranischa	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	biała pobiała	XIII
3.	tynk	XIII

Odkrywka nr p1n-wsch. nawa gł. 6

nr odkrywki	p1n-wsch. nawa gł. 6	
Lokalizacja	ściana wschodnia, nawa główna dobudowana przez Bartela Ranischa	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	biała pobiała	XIII
3.	tynk	XIII

Odkrywka nr p1n-wsch. nawa gł. 7

nr odkrywki	p1n-wsch. nawa gł. 7	
Lokalizacja	ściana wschodnia, nawa główna dobudowana przez Bartela Ranischa	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	szary	X
5.	tynk	X?

Odkrywka nr p1n-wsch. nawa gł. 8

nr odkrywki	p1n-wsch. nawa gł. 8	
Lokalizacja	ściana wschodnia, nawa główna dobudowana przez Bartela Ranischa	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiąta	XI
4.	szary	X
5.	tynk	X?

Odkrywka nr pfn-wsch. nawa gł. 9

nr odkrywki	pfn-wsch. nawa gł. 9	
Lokalizacja	ściana wschodnia, nawa główna dobudowana przez Bartela Ranischa	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X
5.	tynk	X?

Odkrywka nr p1n-wsch. nawa gł. 10

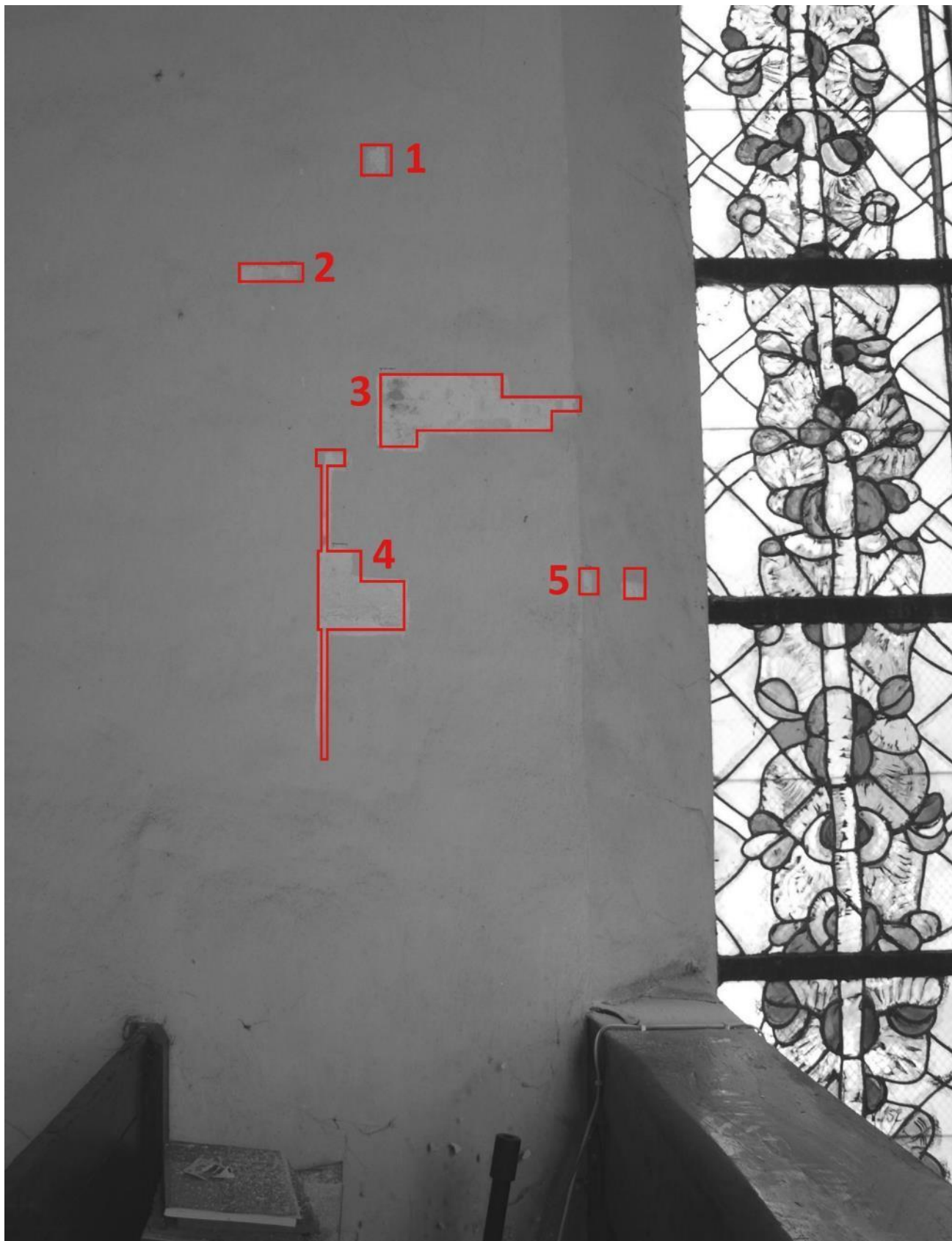
nr odkrywki	p1n-wsch. nawa gł. 10	
Lokalizacja	ściana wschodnia, nawa główna dobudowana przez Bartela Ranischa	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	biała pobiała	XIII
3.	tynk	XIII

Odkrywka nr p1n-wsch. nawa gł. 11

nr odkrywki	p1n-wsch. nawa gł. 11	
Lokalizacja	ściana wschodnia, nawa główna dobudowana przez Bartela Ranischa	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	biała pobiata	XIII
3.	tynk	XIII

Ściana północno - wschodnia – poziom chóru muzycznego (nawa główna) z balustradą z herbem Gdańska

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek na ścianie południowo-wschodniej.

Odkrywka nr ptn-wsch. chór (II) emp. 1

nr odkrywki	ptn-wsch. chór (II) emp. 1	
Lokalizacja	ściana północno-wschodnia, nawa główna, poziom chóru muzycznego z balustradą z herbem Gdańska	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	biała pobiała	XIII
3.	tynk	XIII

Odkrywka nr p1n-wsch. chór (II) emp. 2

nr odkrywki	p1n-wsch. chór (II) emp. 2	
Lokalizacja	ściana północno-wschodnia, nawa główna, poziom chóru muzycznego z balustradą z herbem Gdańska	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	(niebiesko) szary	X
5.	tynk	VI-X?

Odkrywka nr **płn-wsch. chór (II) emp. 3**

nr odkrywki	płn-wsch. chór (II) emp. 3	
Lokalizacja	ściana północno-wschodnia, nawa główna, poziom chóru muzycznego z balustradą z herbem Gdańska	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.; analiza wizualna tynku nie wystarcza, aby z całą pewnością wiązać go z powstaniem nawy głównej lub z renowacją w fazie X	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	ciemny szary	X

Odkrywka nr p1n-wsch. chór (II) emp. 4

nr odkrywki	p1n-wsch. chór (II) emp. 4	
Lokalizacja	ściana północno-wschodnia, nawa główna, poziom chóru muzycznego z balustradą z herbem Gdańska	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.; analiza wizualna tynku nie wystarcza, aby z całą pewnością wiązać go z powstaniem nawy głównej lub z renowacją w fazie X	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	ciemny szary	X

Odkrywka nr p1n-wsch. chór (II) emp. 5

nr odkrywki	p1n-wsch. chór (II) emp. 5	
Lokalizacja	ściana północno-wschodnia, nawa główna, poziom chóru muzycznego z balustradą z herbem Gdańska	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.; analiza wizualna tynku nie wystarcza, aby z całą pewnością wiązać go z powstaniem nawy głównej lub z renowacją w fazie X	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	ciemny szary	X

Ściana północna poziom chóru muzycznego (nawa główna) z balustradą z herbem Gdańska

Odkrywka nr płn. chór (II) emp. 1

nr odkrywki	płn. chór (II) emp. 1	
Lokalizacja	ściana północna, nawa główna, poziom chóru muzycznego z balustradą z herbem Gdańska	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.; analiza wizualna tynku nie wystarcza, aby z całą pewnością wiązać go z powstaniem nawy głównej lub z renowacją w fazie X; zdecydowane i równe odcięcie ciemną, szarą linią, może świadczyć o wykonanych w np. w fazie X "lamperiach", ciemniejszym odcieniem szarości, stanowiących strefę "brudzącą się" kiedy empory były uczęszczane przez wiernych w czasie okresu protestanckiego w kościele pw. Bożego Ciała	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	(niebiesko) szary	X
5.	tynk	VI-X

Ściana północno - zachodnia – poziom chóru muzycznego (nawa główna) z balustradą z herbem Gdańska

Mapowanie rozmieszczenia odkrywek na ścianie północno-zachodniej.

Odkrywka nr p1n-zach. chór (II) emp. 1

nr odkrywki	p1n-zach. chór (II) emp. 1	
Lokalizacja	ściana północno-zachodnia, nawa główna, poziom chóru muzycznego z balustradą z herbem Gdańska	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.; analiza wizualna tynku nie wystarcza, aby z całą pewnością wiązać go z powstaniem nawy głównej lub z renowacją w fazie X	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiata	XI
4.	(niebiesko) szary	VI-X

Odkrywka nr ptn-zach. chór (II) emp. 2

nr odkrywki	ptn-zach. chór (II) emp. 2	
Lokalizacja	ściana północno-zachodnia, nawa główna, poziom chóru muzycznego z balustradą z herbem Gdańska	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.; analiza wizualna tynku nie wystarcza, aby z całą pewnością wiązać go z powstaniem nawy głównej lub z renowacją w fazie X	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	biała pobiata	XIII
3.	cienka zacierka tynku	XIII
4.	ciemny żółty	XI
5.	biała pobiata	XI
6.	ciemny szary	X

Odkrywka nr p1n-zach. chór (II) emp. 3

nr odkrywki	p1n-zach. chór (II) emp. 3	
Lokalizacja	ściana północno-zachodnia, nawa główna, poziom chóru muzycznego z balustradą z herbem Gdańska	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.; analiza wizualna tynku nie wystarcza, aby z całą pewnością wiązać go z powstaniem nawy głównej lub z renowacją w fazie X	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	ciemny szary	X

Odkrywka nr p1n-zach. chór (II) emp. 4

nr odkrywki	p1n-zach. chór (II) emp. 4	
Lokalizacja	ściana północno-zachodnia, nawa główna, poziom chóru muzycznego z balustradą z herbem Gdańska	
Opis miejsca	nawa główna została wybudowana w 1688/89 r.; analiza wizualna tynku nie wystarcza, aby z całą pewnością wiązać go z powstaniem nawy głównej lub z renowacją w fazie X	
Układ warstw od góry z opisem		
nr	Opis	Faza chronologiczna
1.	jasnożółta	XIII
2.	ciemny żółty	XI
3.	biała pobiała	XI
4.	ciemny szary	X

8. Wnioski

Dzięki przeprowadzonym badaniom odkrywkowym określono chronologię poszczególnych warstw malarskich, ich liczbę, a także stan zachowania i możliwe przyczyny zniszczeń. Badania wzbogaciły wiedzę na temat użytych w obiekcie materiałów i zastosowanych technologii. A także pozwoliły stwierdzić, gdzie zlokalizowane są dekoracje malarskie z różnych okresów historii budowli.

Badania konserwatorskie objęły wykonanie odkrywek stratygraficznych oraz badania pobranych próbek (wraz z badaniem laboratoryjnym) w celu określenia oryginalnej techniki wykonania, sposobu wykończenia oraz kolorystyki poszczególnych elementów. Zostały wykonane również fotograficzne badania nieniszczące. Po wykonaniu badań sporządzono dokumentacja opisowa i fotograficzna z przeprowadzonych badań konserwatorskich. Zebrane informacje podsumowane w formie raportu stanowią niezbędną bazę do ułożenia programu prac konserwatorskich i restauratorskich dla ścian wewnętrznych w kościele pw. Bożego Ciała w Gdańsku.

Przeprowadzone badania poszerzyły znacząco wiedzę na temat wystroju malarskiego wnętrza kościoła. Najcenniejsze warstwy znaleziono w gotyckim prezbiterium, a badania laboratoryjne potwierdziły iż pochodzą one z końca XVI w. (zidentyfikowano pigmenty indygo i aury pigment oraz pigmenty ziemne – co potwierdza czas powstania malowidła). W jednej z odkrywek z tego czasu uwidoczniło przedstawienie figuralne (leżący baranek?).

W całym kościele odkryto różne skromniejsze dekoracje pochodzące z co najmniej trzech różnych faz chronologicznych. Inny zestaw warstw na chórze, nawie i w prezbiterium potwierdza chronologię przekształceń występujących w bryle i wnętrzach kościoła Bożego Ciała.

Ustaloną w toku badań chronologię dekoracji malarskich odniesioną do znanej w opracowaniach historii -budynku kościoła pw. Bożego Ciała zebrano w tabeli (s. 7-10). Graficznie fazy przekształceń, które determinowały zmiany wystroju wnętrza przedstawiono na dołączonym schemacie „Rozwarstwienie chronologiczne”.

Wspomniane już dawne prezbiterium gotyckie, które jest najstarszą częścią kościoła, w pewnym sensie wyznacza datowanie polichromii dla innych części tej budowli. W części uważanych za gotyckie znaleziono warstwy pochodzące z okresu średniowiecza. W obrębie dawnego gotyckiego chóru/prezbiterium, wyznaczonego pomiędzy wielobocznie zamkniętą absydą a łukiem tęczowym, najstarsze wykończenie ścian znaleziono na ścianie północnej przy wejściu na ambonę wewnętrzną (odkrywka nr półn.-wsch. prezb. 12). W części, która stopniowo była przyłączana do kościoła (według źródeł były to budynki Szpitala Bożego Ciała) również stwierdzono obecność najstarszych warstw. Na kondygnacji chóru muzycznego na ścianie południowej (odkrywki 1-4 i 6,8), a także północnej (odkrywki 1-2) odnaleziono warstwy, które mogły wcześniej stanowić wykończenie ścian szpitala pw. Bożego Ciała. Szczególnie wyróżnia się duża ilość warstw pobiał w odkrywkach 1-2 na ścianie północnej (poziom chóru muzycznego (transept)).

Ciekawym okresem dla wnętrza kościoła wydaje się być ten pomiędzy fazą III (odbudowa po zniszczeniach związanych z konfliktem Gdańska ze Stefanem Batorym) a fazą VI, kiedy radykalnie przekształcono wnętrze dobudowując prostopadłą nawę główną w 1688-89 r. W tym okresie w dawnym prezbiterium gotyckim były już malowidła, odnalezione podczas tych badań konserwatorskich w niszach na ścianie południowej, do których należy przedstawienie baranka eucharystycznego. Do tego samego okresu należy również malowana woluta. Na ścianie zachodniej kościoła pod chórem muzycznym (dziś transept) widoczne są relikty dekoracji, należące także do tej samej fazy (na co wskazują badania laboratoryjne pigmentów – również wykryto aury pigment) (odkrywka nr zach. chór (I) 1). Jednak ta dekoracja w wyniku przekształceń związanych z wzmocnieniem konstrukcji wieży zachodniej została zamalowana, podczas gdy polichromie w części prezbiterialnej były co najwyżej przemalowane. Okres związany z przekształcaniem wieży zachodniej nazwany został fazą IV. Z tym czasem wiąże się również wykonanie przejścia ograniczonego trzema drewnianymi belkami (futryna) i obłą krawędzią prawego ościeża. Drzwi prowadziły wówczas do renesansowych dobudówek z 1670 r.. Średniowieczna nawa główna mogła zostać po tym okresie przemalowana na kolor ugrowy na co wskazują szerokie pozostałości ugrowej monochromii (por. odkrywki nr: zach. chór (I) (relikty), pd. naw. gł. 4 (warstwa pod ornamentem), półn. wsch. nawa gł. 1 (warstwa pod ornamentem oraz prawa strona odkrywki przy koszu ambony)). Nie można określić dokładnie kiedy dokładnie

i jak długo ta część kościoła wyglądała w ten sposób - ugrowa, z nieokreślonymi lineranymi akcentami z czerwieni żelazowej. Jednak brak tych warstw w nawie głównej wybudowanej przez Bartela Ranischa wskazuje, iż poszerzenie wnętrza tuż przed rozpoczęciem ostatniej dekady XVII w. było końcem tej redakcji.

W fazie VI całe wnętrze zunifikowano pobiałą i nie od razu wykonano polichromie. W fazie VII wyposażenie kościoła stało się bogatsze, a nad skrzyżowaniem części gotyckiej i barokowej zawisł w 1709 r. imponujących rozmiarów plafon autorstwa Falckenberga. Dominujące szarości i pasy ornamentalne okalające pole obrazowe i poszczególne kwatery mogły być bezpośrednią inspiracją dla dekoracji ścian. W fazie IX zrealizowano dekorację w szarościach na białej pobiale, także w gotyckim prezbiterium. Wnętrze pomalowano na kolor jasnoszary w ciepłym odcieniu, a na ścianach namalowano pasy ornamentu, które składały się z: czerwonego tła, czarnej dekoracji i czarnego obramienia u góry i u dołu (odkrywka nr pd. naw. gł. 4, ściana południowa części gotyckiej), w części centralnej szerszy pas czerwony z czarną dekoracją obramiony od góry i od dołu na przemian pasem ugrowym, wąską czerwoną linią, ugrowym pasem i czarną linią, do której domalowano czarną dekorację w formie „zębów” (płn.wsch. nawa gł. 1).

Podczas dziewiętnastowiecznej renowacji wykonano pierwsze uzupełnienia tynku zaprawą z dodatkiem cementu. Zamurowano i zatynkowano otwór drzwiowy po stronie zachodniej pod chórem muzycznym, na ścianie zachodniej. Na osi środkowej ściany zachodniej pod chórem wykonano nowe drzwi dwuskrzydłowe. Ornamenty poprawiono czernią, częściowo przemalowano powtarzając kolorystykę, szare monochromie ścian pogłębiono ciemniejszym odcieniem szarości (miejscami na pobiale, a miejscami bezpośrednio na jasnej szarości z poprzedniej fazy). Na ścianie północnej w dawnym gotyckim prezbiterium oraz w niszy znajdują się relikty dekoracji wykonanej czernią. Najprawdopodobniej z tego okresu pochodzą schematycznie namalowane czarne chwosty w prawej niszy (odkrywka nr płn. wsch. prezb. 4) oraz prosty ornament, którego lewa część zachowała się nad wejściem do zakrystii (płn. wsch. prezb. 18).

Ostatnia przedwojenna szerzej zakrojona konserwacja miała miejsce w latach 1916-1936. Wówczas przemalowano wnętrze na kolor jasnopomarańczowy (ugrowy). Udokumentowane powojenne odbudowy można podzielić na dwie fazy. Pierwsza z nich (faza XII) przeprowadzona została w latach 60-tych XX wieku. Dokonano wówczas dość dużych zmian min. rozebrano dobudówkę wschodnią (1962 r.), co wiązało się z zamurowaniem otworów drzwiowych. Podobnie zlikwidowano ciąg komunikacyjny na ścianie zachodniej zamurując drzwi dwuskrzydłowe. W fazie XIII w latach 70-tych i początku 80-tych zamontowano nową instalację elektryczną, miejscowe naprawy tynków i odmalowano wnętrze. W latach dwutysięcznych przeprowadzone prace konserwatorskie skupiały się na zewnątrz budynku kościoła – odnowiono dach, elewacje i szachulcowe przybudówki.

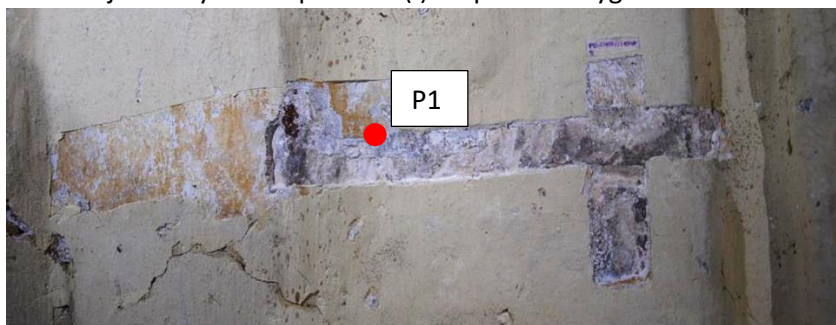
Przeprowadzone badania konserwatorskie ujawniły nieznaną dotąd dekorację, które były częścią wystroju świątyni w różnych fazach. W planowanych w przyszłości pracach konserwatorskich należy zwrócić uwagę na zachowanie spójności wnętrza przy jednoczesnym pokazaniu bogatej historii budowli. Jednym z rozwiązań może być pozostawienie odkrywek, w których widoczne są najciekawsze polichromie (szczególnie te z dekoracją ornamentalną). W części prezbiterium gotyckiego należy poszerzyć badania w obrębie nisz na ścianie południowej. Na podstawie wyników uzyskanych w tym roku można sądzić, iż odsłonięcie większych fragmentów wyłaniających się malowideł byłoby interesujące pod względem przywrócenia we wnętrzu dekoracji, które można datować jako późnośredniowieczne i wczesnorenesansowe. Obecność tych warstw w obiekcie należącym do zabytkowego śródmieścia Gdańska należy uznać za unikatowe. Stan zabytkowych dekoracji jest zły i wymaga podjęcia pilnych interwencji, szczególnie jeśli chodzi o odpajające się warstwy pobiał i polichromii (stan samych tynków jest trochę lepszy).

ANEKS 1

Lista próbek pobranych ze ścian wewnętrznych wraz z fotografią miejsca pobrania i lokalizacją.

1. Próbką nr 1

lokalizacja: odkrywka nr pd. chór (I) emp. 8 - stratygrafia

2. Próbką nr 5

lokalizacja: odkrywka nr płn chór (I) 1 - stratygrafia

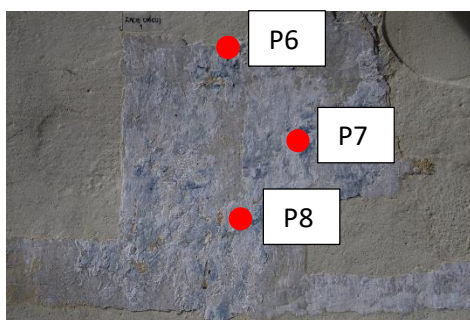

3. Próbką nr 6,7,8

lokalizacja P6: odkrywka nr zach. chór (I) 1 – stratygrafia

lokalizacja P7: odkrywka nr zach. chór (I) 1 – warstwy z błękitem na pobiale

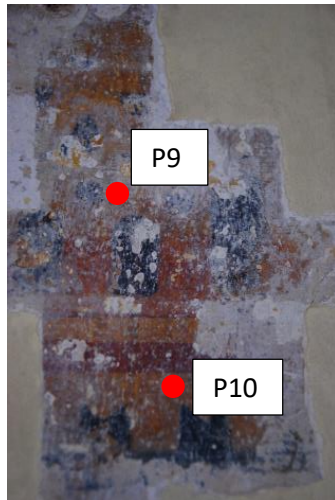
lokalizacja P8: odkrywka nr zach. chór (I) 1 – warstwy z zielenią na pobiale

4. Próbkę nr 9,10

lokalizacja P9: odkrywka nr p1n-wsch. nawa gł. 1 – stratygrafia z czerwonej strefy ornamentu

lokalizacja P10: odkrywka nr p1n-wsch. nawa gł. 1 – stratygrafia z ugrowej strefy ornamentu

5. Próbkę nr 11,12

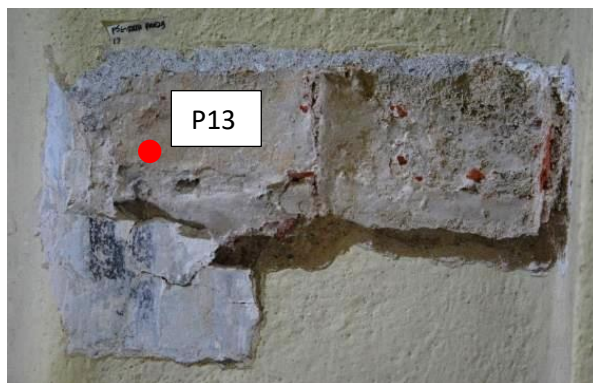
lokalizacja P11: odkrywka nr pd. naw. gł. 4 – stratygrafia ze strefy czerwonej ornamentu

lokalizacja P12: odkrywka nr pd. naw. gł. 4 – stratygrafia ze strefy ugrowej ornamentu

6. Próbkę nr 13

lokalizacja: odkrywka nr p1n-wsch. prezb. 12 – najstarsze warstwy: ugier na pobiale na cegle

7. Próbkę nr 14

lokalizacja: odkrywka nr Pd. prez. 4 – stratygrafia z woluty

8. Próbkę nr 15

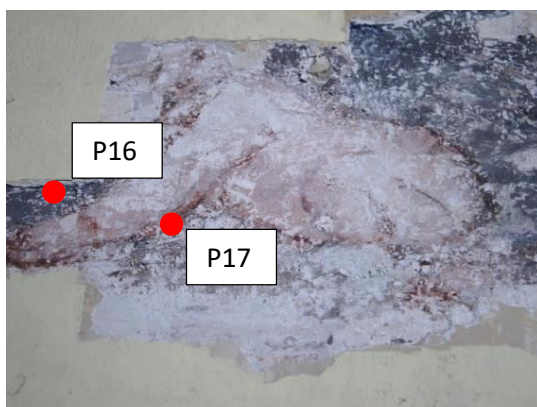
lokalizacja: odkrywka nr Pd. prez. 22 – stratygrafia z czerwonej części ornamentu

9. Próbkę nr 16,17

lokalizacja P16: odkrywka nr Pd. prez. 1-3 – błękit na pobiale z warstwy z malowidłem

lokalizacja P17: odkrywka nr Pd. prez. 1-3 – czerwień na pobiale z warstwy z malowidłem

10. Próbkę nr 18

lokalizacja: odkrywka nr p1n-wsch. prezb. 18 – najstarsze warstwy nad wejściem do zakrystii

